

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sinologie

Bakalárska práca

Silvia Dřížhalová

Du Fu v Rangxi – možnosti Tangskej prírodnej lyriky

Du Fu in Rangxi – possibilities of Tang nature lyricism

Praha 2021

Vedúca práce: prof. PhDr. Olga Lomová, CSc.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 5. júla 2021

.....

Silvia Dřížhalová

Pod'akovanie

Rada by som úprimne pod'akovala vedúcej mojej práce prof. PhDr. Olge Lomovej, CSc. za jej čas, cenné rady a komentáre, veľkú ústretovosť a ochotu pri vedení mojej bakalárskej práce.

Kľúčové slová:

Du Fu 杜甫; čínska poézia; došková chyža v Rangxi 瀼西草堂; tangská prírodná lyrika

Key words:

Du Fu 杜甫; Chinese poetry; thatched cottage in Rangxi 瀼西草堂; Tang nature poetry

Abstrakt:

Cieľom práce je analýza prírodnej tematiky a Du Fuovho osobitého pojatia prírodnej lyriky v básňach z obdobia, ktoré strávil v doškovej chyži v Rangxi (766–768). Kladieme si za úlohu zhodnotiť autorove osobné vnímanie prírody, zhodnotiť význam prírody a jej funkcie v básňach a zároveň sa pozrieť, ako si tradičné prírodné motívy prispôsobuje na základe zážitkov počas svojho pobytu v Rangxi. Prvá časť obsahuje stručný úvod do historického kontextu a do Du Fuovho života so zameraním na obdobie, ktoré strávil v Kuizhou. Zároveň definujeme pojmy prírodná lyrika z hľadiska literárnej teórie, s čím súvisí aj definícia pojmu „príroda“ a jej význam v Číne.

Naše pozorovania klasického spracovania prírodnej tematiky (ako ju reprezentujú autori prírodnej lyriky v Číne, predovšetkým Wang Wei a Tao Yuanming) konfrontujeme s Du Fuovým prístupom k prírodnej tematike a jeho osobitným pojatím prírodnej lyriky v jeho básňach v zmysle modernej literárnej histórie (tj. básne o „horách a riekach“ *shanshui shi*, i básne z „polí a záhrad“ *tianyuan shi*).

V analytickej časti sa nachádza výber a preklad básní daného tematického zamerania. Podľa úlohy prírodných motívov v básňach je analytická časť rozdelená do kratších kapitol – prírodné motívy s negatívnymi a pozitívnymi konotáciami, popis scenérie za účelom vyjadrenia subjektívnych emócií, záhrada v Rangxi, príroda v príležitostných básňach vrátane básní žánru *yongwu* a príroda v básňach zaznamenávajúcich historické udalosti.

V závere práce zhodnotíme, čo nové do svojej tvorby v Rangxi básnik prináša s dôrazom na prírodnú lyriku.

Abstract:

The aim of the work is to analyze the natural theme and Du Fu's distinctive concept of natural poetry in poems from the period he spent in a thatched hut in Rangxi (766–768). Our task is to evaluate the author's personal perception of nature, the significance of nature and its function in his poems and at the same time we look at how he adjusts traditional natural motifs based on his experiences during his stay in Rangxi. The first part contains a brief introduction to the historical context and to Du Fu's life, focusing on the period he spent in Kuizhou. At the same time, we define the terms natural poetry from the point of view of literary theory, which is also related to the definition of the term "nature" and its meaning in China.

Our observations of classical elaboration of natural themes (as represented by the authors of natural poetry in China, especially Wang Wei and Tao Yuanming) are confronted with Du Fu's approach to natural themes and his special conception of natural poetry in his poems in terms of modern literary history (i.e. poems about "mountains and rivers" *shanshui shi*, and poems from the "fields and gardens" *tianyuan shi*).

In the analytical part there is a selection and translation of poems of the given thematic focus. According to the role of natural motifs in poems, the analytical part is divided into shorter chapters – natural motifs with negative and positive connotations, description of scenery to express subjective emotions, garden in Rangxi, nature in occasional poems including the *yongwu* genre poems and nature in poems about historical events.

In the thesis conclusion we evaluate what does the poet bring to his work in Rangxi with an emphasis on natural poetry.

Obsah

1 ÚVOD1	
2 DU FUOV ŽIVOT V HISTORICKOM KONTEXTE	3
2.1 DU FU V RANGXI	3
2.1.1 Život	3
2.1.2 Dielo	5
3 PRÍRODNÁ LYRIKA	6
3.1 VÝZNAM PRÍRODY V ČÍNE	7
3.2 LITERÁRNA TEÓRIA SHANSHUI SHI A TIANYUANSHI	8
3.3 AUTORI PRÍRODNEJ LYRIKY	12
4 DU FUOV PRÍSTUP K PRÍRODNEJ LYRIKE	14
4.1 HUMANISTICKÉ OBAVY – PRÍRODA POD VPLYVOM KONFUCIANIZMU	21
5 PRÍRODNÉ MOTÍVY S NEGATÍVNÝMI KONOTÁCIAMI	29
6 PRÍRODNÉ MOTÍVY S POZITÍVNÝMI KONOTÁCIAMI	32
7 POPIS SCENÉRIE V BÁSŇACH ZA ÚČELOM VYJADRENIA EMÓCIÍ	34
8 ZÁHRADA V RANGXI	36
9 Z PRÍRODA V PRÍLEŽITOSTNÝCH BÁSŇACH (ŽÁNER <i>YONGWU</i> 詠物)	45
10 OBRAZY PRÍRODY V BÁSŇACH ZAZNAMENÁVAJÚCICH HISTORICKÉ UDALOSTI	54
11 ZÁVER	57
12 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	60

1 Úvod

Žiadna práca o Du Fuovi 杜甫 (712–770) by nemohla začať bez zmienky o jeho literárnom význame a veľkoleposti jeho diela. O tomto výnimočnom autorovi, o jeho živote a diele existuje neuveriteľné množstvo monografií, prekladov¹ a štúdií, čo je len dôkazom, že je to jeden z najdôležitejších a najvýznamnejších autorov dejín čínskej literatúry a právom je v početných prácach nazývaný bohom poézie *shisheng* (詩聖) či najväčším čínskym básnikom.

Práca sa venuje Du Fuovmu prístupu k prírodnej tematike a jeho osobnému pojatiu prírodnej lyriky na základe básní, ktoré písal počas svojho pobytu v Rangxi 瀼西, v kontexte čínskej prírodnej lyriky. Všimneme si zároveň, ako básnik pracuje s témou „prírody“ ako kategórie v modernom zmysle. Na základe obľúbenosti, ktorej sa Du Fu teší, by sa mohlo zdať, že výber literatúry pre potreby práce bol ľahkým procesom, no vzhľadom na množstvo odbornej literatúry je tomu práve naopak. Zároveň prírodné motívy a témy sú v Du Fuových básňach všadeprítomné, avšak téma, ktorou sa naša práca zaoberá, nepatrí k tým, ktoré sú súčasťou predstavenia básnika v autoritatívnych monografiách. V práci si teda kladieme otázku, ktorá v generálnom diskurze chýba, a to je, ako počas tohto obdobia básnik v svojich dielach prírodu vníma a akú úlohu má príroda v jeho dielach. Naším cieľom nie je podať metodické zhrnutie symboliky alebo histórie, ako to robia niektoré monografie na iné témy², ale prostredníctvom prekladov sa pokúsiť objasniť, ako si autor prírodu prispôsobuje na základe jeho zážitkov a pokúsiť sa prostredníctvom popísanej prírody pochopiť, v čom je jeho prístup k prírodnej lyrike jedinečný, aké emócie počas svojho pobytu v Rangxi prežíva a s akými ďalšími témami prírodu spája.

Du Fu je autor, ktorý v básňach používa mnoho prírodných obrazov. Všeobecne však býva označený inými prívlastkami, než „prírodný básnik“³ a táto práca sa bližšie zaoberá aj touto problematikou.

¹ Preklady v európskych jazykoch napr. Du, Fu, and Nicolas Chapuis. *Poèmes de jeunesse, Œuvre poétique I: Du Fu shi quanji yi*, 2015.; Du, Fu, and Nicolas Chapuis. *La guerre civile (755-759): Œuvre poétique II: Du Fu shi quanji er*, 2018.; Owen, Stephen a Kroll, Paul. *The Poetry of Du Fu*. Boston: De Gruyter, Open, 2016.; Tu, Fu., and Zach, E.. *Tu Fu's Gedichte*. Cambridge, Mass: Harvard Univ. Press, 1952.

² Vid' William Hung (1964), Eva Shan Chou (1995), Stephen Owen (1981), William H. Nienhauser (1998).

³ Najčastejšie býva označovaný ako realistický básnik, alebo „básnik ľudu“ napr. Nienhauser (1998: 813).

V snahe o ozrejenie subjektívneho prístupu básnika k prírode a prírodnej lyrike sa vyrovnávame s problémom odlišnej klasifikácie žánrov v rôznych kultúrnych tradíciách. Zamyslíme nad vlastnými pojmami „príroda“ a „prírodná lyrika“ v slovenskom jazyku a ich čínskymi ekvivalentami. Týmto pojmom sa tiež však venujeme len okrajovo, pretože už boli dostatočne vysvetlené v početných prácach.⁴

Definujeme zároveň, ako sú charakterizovaní takzvaní „prírodní básnici“ (v anglickej literatúre „nature poets“, čínsky *shanshui shiren* 山水詩人) a kriticky sa pokúsime zhodnotiť, čo je ich zámerom pri písaní prírodnej lyriky.

Dovolili by sme si na základe našich úvah zaradiť Du Fua medzi autorov prírodnej lyriky? Čím sa od neho autori prírodnej lyriky odlišujú a čo majú spoločné? Na tieto otázky sa snažíme odpovedať na nasledujúcich stranách. Zároveň predstavujeme názor Michaela Yanga v jeho článku (Man and Nature: a Study of Du Fu's Poetry) a analyzujeme ako negatívne, tak aj pozitívne prírodné motívy v básňach z obdobia, ktoré Du Fu strávil v Rangxi.

V tomto smere sa zamyslíme nad úlohou prírodných motívov aj v príležitostných básňach, básňach označovaných ako žáner *yongwu* 詠物 a následne aj v básňach zaznamenávajúcich historické udalosti, v ktorých Du Fu používa prírodné motívy a pýtame sa, či aj v básňach určených na oslavu šľachtetných osobností skrýva negatívne obrazy.

Primárnym zdrojom tejto práce je predovšetkým moderná dvanásťdielna edícia *Du Fu quanji jiaozhu* 杜甫全集校注 z roku 2014, pripravenú významným literárnym historikom Xiao Difeiom 萧涤非. Pri preklade Du Fuových básní prihliadame k anglickým prekladom Stephena Owena (*The Poetry of Du Fu*, 2016). Základným sekundárnym zdrojom pre vysvetlenie pojmu „prírodnej lyriky“ a autorov Wang Weia a Tao Yuanminga ako „autorov prírodnej lyriky“ je kniha Olgy Lomovej *Poselství krajiny: obraz přírody v díle básníka Wang Weje*, množstvo článkov k téme a hlavným zdrojom pre historický kontext a biografiu je kniha *Tu Fu: China's Greatest Poet* od Williama Hunga.

Pri prepise čínskych pojmov a vlastných mien používame transkripciu pinyin.

2 Du Fuov život v historickom kontexte

Du Fu sa narodil v roku 712 do prestížnej úradníckej rodiny a svoju mladosť strávil bezstarostnými potulkami po Číne. Do svojich štyridsiatich rokov sa tri krát pokúsil o

⁴ Vid' napr. Lomová (1999).

zloženie štátnych skúšok, no neúspešne. Nevzdával sa, svoje popisné básne *fu* 賦⁵ prezentoval cisárovi, ktorému sa nakoniec zapáčili a prideli mu na ich základe špeciálny titul – stále však čakal aj na pridelenie úradu, kým nakoniec nedostal nevýznamné miesto v paláci. Práve vtedy ale vypuklo An Lushanovo 安禄山 povstanie (755–763), historická udalosť, ktorá takmer priviedla dynastiu k pádu a ťažko poznamenala básnikov osud, s čím sa vyrovnával až do konca svojho života. An Lushanove vojská pustošili krajinu, ktorú Du Fu tak miloval a trpel pri pohľade na biednych ľudí, na skorumpovaných a neschopných úradníkov, či na cisára Xuanzonga 玄宗 (vládol 712–756), po tom, ako zo zbabelosti utiekol z hlavného mesta Chang’an 長安. Du Fu sa prvú polovicu svojho života usiloval o miesto na úrade a keď konečne ho konečne získal, stal sa zajatcom vojsk An Lushanovej armády. Podarilo sa mu uniknúť na juh cez Qinzhou 欽州 do Sichuanu 四川. Tam sa na osem rokov usadil v doškovej chyži neďaleko Chengdu (Lomová 1995: 112). Obdobie, ktoré tam strávil sa označuje za šťastné či idylické (Nienhauser 1998: 816). Z Chengdu sa vydal na cestu domov pravdepodobne po smrti jeho patróna Yan Wua 嚴武, ale jeho plavba po rieke Yangzi 長江 bola prerušená (možno kvôli jeho chorobe) a aj s rodinou sa roku 766 usadil v Kuizhou 夔州 (Hung: 1964: 215–216).

Du Fu v Rangxi

2.1.1 Život

V Kuizhou náš básnik strávil posledné pokojné roky svojho života. Nepokoje zanechali v celej zemi zničenú ekonomiku, politiku aj spoločnosť, ale keďže An Lushanovo povstanie sa nerozšírilo až do prefektúry Kuizhou, Du Fu s jeho rodinou tam žili v relatívnom pokoji. V populárnej interpretácii sa dokonca vyskytuje názor, že Du Fuov život v tomto období sa dá označiť ako šťastný. (Li 2018: 56).

V prefektúre Kuizhou sa na sever od Dlhej rieky nachádzajú dve horské rokliny, Východný a Západný Rang, vzdialené od seba približne 5 km. Na jar roku 766 sa Du Fu presťahoval do Východného Rang 灩東⁶, kde zostal aj s rodinou až do jesene toho roku. Potom sa uchýlil do doškovej chyže v Západnom Rang (Rangxi) severozápadne od

⁵ Žáner *fu* 賦 značí dlhšie popisné básne s naratívnym rámcom a fiktívnymi postavami. Básne *fu* dovedol do dokonalosti básnik dynastie Han 漢 Sima Xiangru 司馬相如 (179–117 p. n. l.).

⁶ Znak 灩 má dve výslovnosti, William Hung či Eva Chou vo svojom diele používajú *nang*, my sa prikláňame k modernejšej verzii *rang*, ako ju používa Stephen Owen.

Kuizhou, pričom jeho rodina ostala na východe až do jari 767 a obdobie až do jari nasledujúceho roku 768 strávil plavbami v člne z jedného brehu Dlhej rieky na druhý (Hung 1964: 231–232).

Ak to však básnik naznačuje v básni alebo v jej názve, nemôžeme s istotou určiť, kde niektoré svoje básne napísal⁷. Hung medzi básne napísané v Západnom Rang zaraďuje napríklad Jesenný vidiek (秋野五首), Malá záhrada (小園), Spln z pätnástej noci ôsmeho mesiaca (八月十五夜月二首), alebo Stúpam do výšky (登高), atď. Naopak básne napísané vo Východnom Rang sú napríklad Vyhládka za úsvitu (曉望), Znovu zamračené (復陰), Pišem o svojich pocitoch (寫懷二首), atď.

Východný Rang a Rangxi boli bohaté územia plné osád, ovocných sadov a zeleninových záhrad (Hung 1964: 220). K chyži v Rangxi patril ovocný sad (citrusový sad s necelými 3 hektármi) a menšia záhrada, pričom na východ chodil predovšetkým dozerat' na práce na ryžovom poličku.

V tomto období sa spoliehal na svoj literársky plat z dočasných úradníckych služieb, úspory a dary od príbuzných a priateľov, pretože trpel nedostatkom jedla aj oblečenia. Je známe, že dostával dary od svojho patróna Bo Maolina 柏茂琳, ktorý bol v tej dobe guvernérom v Kuizhou. Za prostriedky na kúpu jeho chyže, sad a ryžové polia vďačí Du Fu práve jemu (Hung 1964: 227). Hung zdôrazňuje, že Du Fu sa v tomto období stal farmárom, ktorý si najímal otrokov a služobníkov, staral sa o sadenie, zber, rôzne roľnícke práce ale nevyhol sa ani príležitostným návštevám mesta a spoločenským stretnutiam (Hung 1964: 240). Po celom území na sever od rieky boli postavené dediny, čo znamená, že Du Fu nežil na úplnej samote, ale mal viacero susedov a žil v komunite, kde si ľudia navzájom pomáhali. Miestna kultúra je odzrkadlená v niekoľkých jeho básňach. Z básní, ktoré napísal v Rangxi je však evidentné, že sa cíti osamelo a že mu chýbala jeho rodina a domov (Hung 1964: 227).

Owen pripomína, že okrem pozorovania okolitej prírody, písania básní alebo kontaktu s miestnymi sa Du Fu musel pasovať aj so životom. Kuizhou podľa záznamov v lete roku 766 trpelo suchom, takže s jeho záhradou nemal veľa šťastia. O pozíciu na úrade sa neuchádzal, namiesto toho musel prijímať rôzne dočasné tajomnícke pozície, aby si privyrobil. Viaceré zdroje poukazujú na fakt, že Du Fu bol počas tohto obdobia stále

⁷ V čínskych básňach je tradične prítomný realizmus zrkadliaci sa v presných geografických a miestopisných názvoch. Aj z toho dôvodu môžeme nazývať tieto diela autobiografickými.

chorľavý, trpel na maláriu, kašeľ a diabetes, čo aj on sám pripomína v množstve jeho básní.

Ako píše Hung, Du Fu si zvykol na chyžu v Rangxi, ale po dvoch rokoch pobytu v Kuizhou dostal pozvanie od brata Du Guana 杜觀, ktorý sa mal prisťahovať do Jianglingu 江陵, čo podnietilo jeho rozhodnutie znovu sa presťahovať a odísť za ním (Hung 1964: 231). Nasledujúce dva roky strávil putovaním po rieke Yangzi, s nádejou, že sa vráti domov, do hlavného mesta, ale nikdy tam nedorazil – jeho plán stretnúť sa s bratom bol pravdepodobne zmarený tibetskými inváziami a namiesto toho sa rozhodol vydať hľadať ďalšieho brata Du Fenga 杜豐, o ktorom nemal žiadne správy. Zomrel v roku 770 vyčerpaním neďaleko mesta Changsha 長沙.

2.1.2 Dielo

Du Fu vo svojom diele prekračuje hranice žánrov a venuje sa rôznym témam, ale môžeme tvrdiť, že v určitých obdobiach jeho života isté témy prevažujú. Keď sa pozrieme na obdobie, ktoré strávil v Chengdu a porovnáme ho s neskorším obdobím stráveným v Kuizhou, zistíme, že sa v ňom mnoho líši a zároveň vôbec nelíši. Li Junjin sa vo svojom článku zamýšľa nad obdobím, ktoré strávil Du Fu v Kuizhou a konštatuje, že tam prežil pokojný a šťastný čas. Na prvý pohľad idylické, bezstarostné či takmer „lenivé“ obdobie strávené v ústraní v Chengdu sa však môže len ťažko porovnávať s útrapami staroby a trpkou túžbou vrátiť sa domov, ktorú Du Fu tak intenzívne prežíval počas svojho pobytu v Kuizhou. Ak jeho básne analyzujeme detailnejšie, jedna téma, ktorej absencia v básňach z Kuizhou je celkom výrazná, je pitie alkoholu, s ktorou úzko súvisí veľmi sporadické prijímanie návštev. Neskôr z analýzy básne Stúpam do výšky (登高) zistíme, že Du Fu sa nevzdal alkoholu dobrovoľne, ale kvôli svojmu chátrajúcemu zdraviu.

Chou zároveň poznamenáva, že súbor básní z Kuizhou je zvyčajne spájaný s Du Fuovým záujmom o písanie poézie (Chou 1995: 63–64), čo dovtedy nebolo považované za samostatnú profesiu či umenie. Cituje niekoľko učencov, ktorí si v Du Fuovom diele z Kuizhou všímajú univerzálnosť, komplexnosť. Du Fu sa v básňach nevyhýbal žiadnym témam, Chou (Chou 1995: 67) dokonca zdôrazňuje, ako ignoruje konvenčne vhodné témy pri písaní poézie, čo značí rozdiel s básnikmi v predchádzajúcich obdobiach.

Dovoľme si tvrdiť, že takýto vývoj poézie zmenil aj prírodnú lyriku, v zmysle, že ju spojil nielen so sebou samým a svojimi pocitmi, ale aj s ľuďmi všeobecne. Ako píše Eva Shan Chou: „Du Fuova poézia výrazne zvýšila rozsah predmetov, ktoré by mohli vstúpiť

do poézie, a tým zvýšila aj psychologický rozsah poézie“ Počas dynastie Song sa Du Fuovým prístupom inšpirovalo mnoho básnikov (Chou 1995: 69–70).

3 Prírodná lyrika

Prírodnú lyriku v čínskej klasifikácii predstavuje spojená kategória básní o horách a riekach *shanshui shi* 山水詩 a básní z polí a záhrad *tianyuan shi* 田園詩⁸. Zaradenie v teórii čínskej literatúry má vlastné predpoklady ovplyvnené vnútorným svetom, myšlienkami, odlišnými prúdmi či presvedčením autora.

Básne v dejinách čínskej literatúry bežne zaraďované do kategórie prírodnej lyriky píše Wang Wei, považovaný za typického autora prírodnej lyriky. Jeho dielo je však z väčšej miery prírodou inšpirované, skôr než o prírode, ako hlavnej téme (Lomová 1999: 77). Ako jej teda môžeme ako kategórii rozumieť? V tejto kapitole sa pozrieme na jej význam, literárnu teóriu a konkrétnych autorov prírodnej lyriky. Predtým sa však na úvod pozrime na štandardnú slovníkovú definíciu samotného pojmu *príroda* v slovenčine.

Prírodu obvykle chápeme ako voľnú krajinu s rastlinstvom a zvieratstvom (s dôrazom na neprítomnosť ľudských obydli), alebo ešte jednoduchšie povedané, je to súhrn všetkých vecí a javov na svete, ktoré nevznikli zámernou ľudskou činnosťou.⁹

Lyriku v slovenskej literárnej vede rozdeľujeme podľa tematiky jednoducho na tri veľké základné skupiny – prírodná, osobná a spoločenská, s ďalšími menšími podkategóriami.¹⁰ Od autora sa nevyžaduje, aby sa striktne zamerlal len na jednu kategóriu. Všetky typy lyriky podľa slovenskej klasifikácie majú spoločné jadro – vyjadrenie básnikových pocitov a myšlienok. Du Fu sa vo veľkej časti svojho diela venuje všetkým trom kategóriám zároveň, veľmi zjednodušene definované – prírodnej, ktorá vyjadruje autorove pocity vznikajúce pod silným vplyvom prírody; osobnej, ktorá ukazuje na hrdinov vnútorný svet a spoločenskej, v ktorej autor (a Du Fu predovšetkým) odkazuje na udalosti odohrávajúce sa v spoločnosti a zaujíma k nim stanovisko. V čínskom kontexte

⁸ Podľa Stephena Fielda sa *Tianyuan shi* právom na západe prekladajú ako pastierske či duchovné (pastoral). Prirovnáva farmára v ústraní k pastierom žijúcim v idealizovanom prostredí v súlade s prírodou. Tao Yuanming sa však od svojich tangských nasledovníkov (napr. Wang Wei, Meng Haoran, Chu Guangxi, atď...) líši – Tao Yuanming mal bohaté farmárske skúsenosti a podľa Fielda na rozdiel od neho nemali zámer podieľať sa na fyzickej práci (Field 1991: 20).

⁹ Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003.

¹⁰ Harpáň. Michal: Lyrika a lyrické žánre. In: *Teória literatúry*, Bratislava 2004, s. 193-201.

a pri definícii prírodnej lyriky dynastie Tang sa to stáva problematickým a nedostatočným, preto je čínska klasifikácia literárnych žánrov odlišná.

Z biologického hľadiska je aj človek súčasťou prírody, ale na základe čínskej filozofie prameniacej z Knihy premien, tvorí Človek s Nebom a Zemou jednotu ako kozmická sila čerpajúca energiu *qi* 氣 (Cheng 2006: 430). Svet je podľa obecné zdieľanej predstavy rozdelený do troch kategórií – Nebo (*tian* 天), Zem (*di* 地) a Veci (*wu* 物). Podľa filozofa Sun Zia 孫子 (6.–5.st. p. n. l.) sa človek aktívne podieľa na tvorivých procesoch Neba a Zeme. Podľa jeho kategorizácie sa od ostatných živých bytostí človek odlišuje svojím zmyslom pre správne (Cheng 2006: 221).

Počas dynastie Tang sa naplno dotváral ideál literárneho diela spájajúci prírodu a človeka – presnejšie záznam scenérie *jing* 景 so subjektívnou reakciou *qing* 情 na ňu. Scenéria a reakcia na ňu sa stali základnými kompozičnými prvkami prírodnej básne (v tematickej rovine). Autor básne takýmto spôsobom prepája popis krajiny (stelesňujúcej sily prírody) so svojimi pocitmi a úvahami (Lomová 1999: 30). V analýze básní sa zamyslíme nad týmto vzťahom v Du Fuových básňach.

3.1 Význam prírody v Číne

Okrem literárnej tradície je samotná príroda všadeprítomná aj v životoch ľudí už od staroveku. Prírodné katastrofy bývali známkou neschopnosti cisára (keď cisár neuposlúchol vôľu Nebies, pripravil sa tým o mandát *tianming* 天命 a Nebesia krajinu trestali suchom alebo záplavami) (Fairbank 2007: 80), o trochu neskôr sa príroda v Číne, predovšetkým hory, stala predmetom náboženského uctievania.

V modernej čínštine sa pre pojem „príroda“ používa pojem *ziran* 自然. Okrem toho má toto pomenovanie ešte jeden význam – „samé sebou“, čo vychádza z predstavy neustále sa meniaceho sveta, krajiny, v ktorej prebieha nepretržitý pohyb. Zároveň v starej Číne dominovalo presvedčenie o zopätí prírodných cyklov s ľudskými náladami či pocitmi. Vyjadrenie prírody v literárnych dielach teda stelesňuje jej moc a predstavuje kozmologický svet prestúpený subjektívnymi pocitmi a úvahami autora (Lomová 1999: 22–31).

Kým sa príroda nestala ústrednou témou popisných básní *fu* 賦 dynastie Han 漢 (202 p. n. l. – 220 n. l.), bola neoddeliteľnou súčasťou básní formálne zaradených do iných kategórií. Prírodná tematika v básňach sa vyvíjala už od 11.–6. st. p. n. l., kedy sa v Knihe

piesní *Shijing* 詩經 zrkadlí vzájomné zopätie ľudského cítenia, jednaní a prírody, cez spojenie s nadprirodzenými bytosťami v Piesňach z Chu *chuci* 楚, až po hanské popisné básne *fu* a konečne počas Obdobia Šiestich dynastií či dynastie Tang 唐 niektorí autori začínajú písať básne, ktoré označujeme ako „prírodnú lyriku“¹¹ (Lomová 1999: 21), inšpirovanú básnikom Tao Yuanmingom (372–427), ktorého symbolika utopického, dokonalého sveta sa stala čínskou básnickou tradíciou pretrvávajúcou až do súčasnosti. Zároveň so žánrami sa vyvíjal postoj k prírode – diela sa stávali čoraz viac subjektívnejšími (Lomová 1999: 30).

Čínska literárna kritika niektorých autorov od dôb raného stredoveku klasifikovala ako „prírodných básnikov“ (*shanshui shiren* 山水詩人), ako napríklad Xie Tiao (464–499), jeden z autorov dvorskej poézie v aristokratických kruhoch, ktorý v svojich básňach používal prvky prírody. V 5. až 6. storočí dosialo pojmie prírody ako zábavy vrchol a namiesto pôvodnej filozofickej hĺbky, ktorú mala krajina v básňach Xie Lingyuna, sa zamerali autori na vonkajšiu podobu prírody či drobné detaily za účelom vzbudení úžasu (Lomová 1999, 53). Dôležitým autorom žánru čínskej prírodnej lyriky, ako ju chápali čitatelia v nasledujúcich storočiach, bol Wang Wei, ktorému sa budeme v krátkosti venovať v tejto kapitole spolu s ďalšími autormi.

3.2 Literárna teória *shanshui shi* a *tianyuanshi*

Termínu „prírodná lyrika“ ako ho vnímame na západe, v tradičnej čínskej terminológii chýba ekvivalent. V čínskej klasifikácii sa tieto básne radia do kategórie *shanshui shi* 山水詩 (básne horí a riek) a *tianyuan shi* 田園詩 (básne z polí a záhrad). Ako už napovedá názov, týkajú sa formy *shi* 詩, ktorá sa naplno rozvíja od obdobia roztrieštenosti. V inšpirácii so štvorslabičným veršom Knihy piesní a hanskou popisnou básňou formy *yuefu* 樂賦 vznikla kratšia lyrická báseň, ktorá zjednocuje vnútorný a vonkajší svet autora. V dynastii Tang už má dokonale vyvinuté pravidlá. Verš sa skladá z rovnakého počtu slabík (päť alebo sedem slabičné básne), dva verše tvoria dvojveršie (základná významová a syntaktická jednotka), v ktorom je dodržiavaný syntaktický

¹¹ Anglicky „nature poetry“ ale aj „landscape poetry“. „Prírodná lyrika“ alebo „lyrika o krajine“ – obe v čínskej klasifikácii odkazujú na básne *shanshui shi* a *tianyuan shi*. (vid'. Frodsham 1967: 196–197).

a sémantický paralelizmus¹². Báseň má štvorstupňovú výstavbu – otvorenie *qi* 起, rozvíjanie *cheng* 承, zvrat *zhuan* 轉 a prepojenie či zhrnutie *he* 合.

Za zakladateľa žánru prírodnej lyriky v Číne (tj. Shanshui shi) sa považuje Xie Lingyun 謝靈運 (385–433), a ako ďalší najvýznamnejší predstavitelia sa uvádzajú Tao Yuanming či Wang Wei (699—761), ktorý tento žáner priviedol k dokonalosti so svojimi štvorveršíami *jueju* 絕句. V básňach kategorizovaných ako *shanshui shi* a *tianyuan shi* je typicky zobrazená krajina vyjadrujúca subjektívny postoj silne poznamenaný filozofickou špekuláciou (Lomová, 1999: 21). Krajina sa takto stáva podnetom pre reflexiu zmyslu života, osobných hodnôt a emocionálnej reakcie. Život v prírode (ako o ňom písali Xie Lingyun a Tao Yuanming) mimo úradnú službu bol v súlade s prirodzeným rádom vecí prejavujúcim sa práve v prírode. Takéto vnímanie súviselo s taoizmom a budhizmom. Z toho vyplýva, že hlavnými témami sú predovšetkým život v ústraní, sebareflexia, vidiek a príroda, pričom Kwong (1993: 67) poznamenáva, že diela bývajú silne poznačené realizmom či nemohúcnosťou, dokonca pesimizmom z nevyhnutel'ného rozpadu a úpadku.

Termín „prírodná lyrika“ v čitateľovi môže spočiatku vyvolávať idylickú predstavu života v prírode, jej vývoj v Číne sa vybral aj trochu iným smerom. Už počas dynastie Han boli myšlienky o zopätí premien prírody s premenami ľudskej mysle systematizované pod vplyvom učenia o teórii yin a yang 陰陽 a teórii piatich prvkov (*wuxing* 五行). Úvaha o vzťahu medzi dianím v prírode a dianím v mysli sa dostala do všetkých literárnych pojednaní¹³, ktoré požadovali vierohodnosť prírodnej scenérie, aby si ju čitateľ dokázal predstaviť a zároveň ju pochopiť. V takýchto básňach nesmeli chýbať opakujúce sa prírodné procesy, nezvyčajné detaily a úzke zopätie s prírodou (Lomová 1999: 23–28).

Prvky prírody sa objavujú aj v lyrike písanej na dvoroch – jeden z jej predstaviteľov je Xie Tiao. Xie Tiao opisuje procesy v prírode, ale nezakladá ich na filozofických myšlienkach, v básňach je teda vykreslená krajina, ktorá pôsobí na všetky

¹² Paralelizmus (*duizhang* 對仗) je kompozičný prostriedok básne, ktorý uzatvára dvojveršie ako „makrosvet, v ktorom sa odrážajú zákonitosti sveta“. Slová vstupujúce do zložitých paralelných vzťahov implikujú nevyslovené významy a zvyrazňujú evokatívnu silu básne. Paralelizmus je predpísaný pre dve vnútorné dvojveršia, pričom niekedy je paralelné prvé dvojveršie a jedno z vnútorných nie. Posledné dvojveršie je ale paralelné výnimočne, pretože to by odporovalo zásade otvoreného konca v pravidelných básňach *lüshi* 律詩 (Lomová 1995: 20–21).

¹³ Vid' napr.: Liu Xie - Duch básnictví řezaný do draků (1999), kapitola Wuse.

zmysly, krajina, ktorá sa snaží zaujať čitateľa z aristokratického prostredia svojou krásou (Lomová 1999: 55).

Vplyvom neotaoizmu sa vynárajú nové otázky týkajúce sa zmyslu života či pravej povahy bytia. Neotaoizmus umožňuje básnikovi, aby sa preňho príroda stala útočiskom, miestom rozjímania, takže popisovaná prírodná scenéria a deje v nej sa odohrávajúce ústia do ponaučenia o zmysle života (Lomová 1999: 38–39) a na druhej strane ju objavujú aj budhisti a prostredníctvom ich bohatého popisu scenérie sa stáva predmetom vyjadrenia náboženských myšlienok (Lomová 1999: 43). V kontraste s krásnou a ozdobnou dvorskou poéziou, prírodná lyrika, ktorú neskôr uvidíme aj u Du Fua, sa pod vplyvom náboženských a filozofických myšlienok pretvára a nadobúda nové konotácie, ktoré sú niekedy až negatívne.

Prírodná lyrika v Číne a samotné spojenie s prírodou aj v iných žánroch okrem básní *shi*, je, ako sme práve spomenuli, nielen subjektívnym odrazom pocitov autora, ale aj vychádza z komplexnej predstavy o premenách sveta, vznikaní a zanikaní vychádzajúcimi z filozofie yin a yang. Pramena z nich nielen všetky významové motívy, prírodné javy, ročné obdobia a cykly, ale básnici sa touto filozofiou riadia aj pri zmienenej štruktúrnej výstavbe básne, kedy dva proti sebe stojace verše tvoria paralelné dvojveršia, ktoré sa navzájom dopĺňajú. V pravidelných básňach *lüshi* 律詩 doby Tang sa paralelizmus vyskytuje predovšetkým ako určitý logický vzťah proti sebe stojacich slov a dá sa skonštatovať, že najvýraznejší kontrast ponúka práve pri popisoch týkajúcich sa prírody a prírodných javov, alebo pohybu v prírode. Ak sa zároveň pozrieme na umiestnenie básne v priestore, báseň na maľbe či na kaligrafický zvitok zavesený na stene do záhrady, priestor obkolesujúci báseň sa stáva akoby dvojrozmerným, dopĺňa jej význam, ale treba aj spomenúť, že štvorstupňová výstavba básne sama o sebe vedie čitateľov pohľad ako maľbou (*ruhua* 如畫) (Lomová 2001: 107). Verše sú odrazom krajiny a naopak, krajina je vyjadrená v básni.

Lomová píše v kontexte Xie Lingyunovho 謝靈運 diela o piatich prvkoch prírodnej lyriky z hľadiska jej vývoja. Prvým je striedanie perspektívy, kedy pohľad na celú krajinu strieda zachytenie detailov a sprevádza ho snaha o dôverné zachytenie krajiny. Ďalšie dva prvky sú si svojou podstatou celkom podobné – prírodné prvky v básňach implikujú plynutie času, a súvislosti medzi dejmi v prírode implikujú premenlivosť aj pominuteľnosť času. Zároveň je nutné pripomenúť, že autor sa tiež zameriava na popis konkrétnej krajiny v určitom čase. Posledným prvkom, typicky načrtnutým v závere básne, je doplnenie

objektívneho pozorovania svojimi subjektívnymi pocitmi (Lomová 1999: 49). Zatiaľ si podrobnejšie uvedieme prvý princíp, ostatným sa v rozličnej miere budeme venovať v nasledujúcich kapitolách.

Prvý princíp Lomová nazýva „okom kamery“. Básnik (v tomto prípade Du Fuov starší súčasník Wang Wei) sa postupne zameriava na jednotlivé scény, čím čitateľovi umožňuje vnímať scenériu, akoby bola pred ním. Lomová upozorňuje, že aj keď by básnikovým zámerom mohla byť „ilúzia neosobnej objektivity“, no treba si dávať pozor, pretože prvky scény sú vybrané podľa konvenčného vzoru zobrazenia krajiny a všetky jej detaily sú veľmi dôležité (Lomová 2001: 109). Tento princíp si ilustrujeme na básni K večeru (向夕). Scenéria je zo začiatku básne vykreslená, akoby bol rozprávačom letiaci vták prelietajúci ponad poľami, pozorujúci vysoké stromy v diaľke. Ku koncu básne sa zameriava na čoraz jemnejšie detaily, ktorými sú žeriav alebo kurčatá v básnikovej chyži, až končí vlastnou introspekciou. Všimnime si, že scenéria skutočne skrýva množstvo detailov, uvádza básnikove pocity a zvýrazňuje jeho duševné rozpoloženie.

向夕 K večeru

畎畝孤城外，	Pole za osamelými mestskými hradbami,
江村亂水中。	dedina pri rieke uprostred spleti potokov.
深山催短景，	Hlboké hory súria krátke denné svetlo,
喬木易高風。	vysoké stromy zľahka zachytávajú vietor.
鶴下雲汀近，	Žeriav zostupuje na ostrovček zahalený oblakmi,
雞棲草屋同。	pod doškovou strechou spolu s nami prebývajú kurčatá.
琴書散明燭，	Citara a knihy pri rozptýlenom svetle jasných sviečok –
長夜始堪終。	len tak dokážem prečkať dlhú noc.

Podobný princíp používaný pri tvorbe básne si všíma a popisuje aj Varsano. Svoj pokus o definíciu zakladá na krátkej Watsonovej poznámke. Podľa neho, v prírodnej lyrike Šiestich dynastií, básnik (Xie Lingyun) „často pozerá na oblohu“ (Watson 1971: 89). Ani s prihliadnutím na plynutie času, ktoré obloha symbolizuje v rôznych denných hodinách, by to samé o sebe na dostatočnú charakteristiku prírodnej lyriky nestačilo. Varsano to rozvíja a usudzuje, že prírodní básnici zdieľajú dôraz na perspektívu, nie na tému. To znamená, že v prírodných básňach vyjadrujúci sentiment je kladený dôraz na pohyb

pohľadu (oka) po vnímanom svete. Autor, ktorý vníma krajinu, po nej putuje očami, vedie s ňou vnútorný dialóg, odráža od nej svoje pocity, ustanovuje svoje miesto v krajine, odhaľuje prostredníctvom krajiny svoje vnútro (Varsano 1994: 411 – 412).

Pri určovaní príslušnosti básnika k žánru prírodnej lyriky, ako ju chápeme v kontexte čínskej stredovekej poézie, nepredstavuje ťažkosť samotná reprezentácia či detailné, umelecké vykreslenie prírody, ale jej dôkladná interpretácia. Problém sa prejavuje predovšetkým v tom, čo prírodná lyrika predstavuje – ako sme už uviedli, v čínskej literatúre je už od počiatku presiaknutá ľudskými témami.

Preto sa teraz pozrieme, ako básnici označovaní ako „autori prírodnej lyriky“ pristupujú k prírode a čo pre nich predstavuje.

3.3 *Autori prírodnej lyriky*

Musíme pripomenúť, že za dynastie Tang už prešla klasická literatúra (predovšetkým básnická forma *shi*) dvetisíc ročným vývojom. Pri skúmaní tangskej poézie teda musí byť zohľadnené, ako sa v nej odzrkadľuje tradícia a jej predchádzajúci vývoj (Lomová 1995: 6). Tomuto faktoru sa nebudeme venovať príliš do hĺbky, je ho však potrebné zmieniť pre bližšie pochopenie zámerov rozličných autorov. Každý z nich sa necháva inšpirovať tradíciou do inej miery, alebo si ju iným spôsobom spája so súčasným svetom, krajinou a subjektívnym presvedčením. Práve v tom prameni krásy ich diela a jedinečnosť pohľadu na svet.

Tradične zmieňovanými autormi prírodnej lyriky v rannom stredoveku a počas dynastie Tang sú Tao Yuanming 陶淵明 (365–427), Xie Lingyun 謝靈運 (385–433), Meng Haoran 孟浩然 (689/691–740), Wang Wei 王維 (699/700–760/761), Wei Yingwu 韋應物 (737–792) či Liu Zongyuan 柳宗元 (773–819) (Lomová 1999: 46, 52; Varsano 1994: 407). Čím sa však zaslúžili o toto pomenovanie? V krátkosti sa u niektorých z nich pozrieme na ich spojenie s prírodou.

Predstavitel' žánru *tianyuanishi* Tao Yuanming žije na vidieku v súlade s prírodou, píše o jej krásach a obdivuje ju, ale krásu prírody je preňho aj „pozadím“ pre uvedomenie si pominuteľnosti života. Harmonický život na dedine a krajinu zachytáva v konkrétnom okamihu. Aj keď nepíše mnoho básní, ktoré by boli v kontexte dejín čínskej literatúry bežne označované ako prírodná lyrika, prostredníctvom jeho citlivého vzťahu s prírodou vyjadruje aj svoju filozofickú reflexiu a nadväzujúc na neotaoistické myšlienky si uvedomuje krátkosť života a preto naplno prežíva každý okamih každodenného života.

Jeho príroda vidieckeho prostredia sa prelína s horami a riekami, keďže obe vyjadrujú súlad s rádom prírody a život v ústraní (Lomová 1999: 57–61).

Watson nám pripomína Xie Lingyunov ideál „aktívneho uznania“ prírodnej lyriky. V jeho diele nechýbajú popisy krajiny či prírodných síl, úžasné výhľady, majestátne hory, ale aj morálne a filozofické ponaučenia, ukrývajúce sa v prírodných symboloch (čistota snehu, nekonečnosť riek, atď.) (Watson 1971: 80). Ako upozorňuje Lomová, Xie Lingyunove líčenie krajiny ústi do reflexie či osobného vyznania. Vývoj v prírodnej lyrike postupne odstránil hranicu medzi popisom krajiny a reflexiou a preplietol vizuálny svet so subjektívnymi pocitmi (Lomová 1999: 47).

Príroda v jeho básňach mu poskytla len dočasnú útechu, vyjadroval putovanie za nedosiahnuteľným cieľom, túžbu po skutočnom priateľovi, s ktorým by si dokonale rozumel (*shangxin* 賞心), takže jeho básne nesú horkosť, osamelosť a márnosť (Lin 1999: 24–25). Xie Lingyun prežíva krásu prírody, snaží sa v nej nájsť útechu, málokedy sa mu ale podarí oprostíť sa od všetkého, čo ho púta k svetu (Lin 1999: 35).

Wang Wei je typickým predstaviteľom poézie obdobia rozkvetu dynastie Tang, kedy bola príroda jednou z kľúčových tém. Využíval zobrazenie ideálnej krajiny, po detailnom skúmaní však zistíme, že je neľahké vyčleniť z jeho diela básne, ktoré by boli čírou prírodnou lyrikou v zmysle poézie o prírode. Prírodné motívy sú podriadené inej téme a naopak v básňach, v ktorých titul nenaznačuje prírodnú tému, sa motívy prírody vyskytujú. Príroda v rôznej miere zasahuje do všetkých ostatných tém, prepája ich alebo inšpiruje (Lomová 1999: 77). Wang Wei pomocou básní sprostredkuje pokoj, čistotu a odlúčenie – vníma krajinu pasívne, na rozdiel od Xie Lingyuna. Necháva ju odzrkadliť sa v jeho mysli. Bez akejkoľvek zaujatosti alebo predsudku objavuje prírodu bez ľudského zásahu, teda je schopný vyhnúť sa poznámkam o vzťahu človeka k prírode. Úspešne sa podľa Watsona vyhýba zmienkam o spojení prírody a mentálnych či duchovných ľudských stavov (Watson 1971: 172).

Wei Yingwu sa podľa Varsano zaslúžil o svoje pomenovanie prírodného básnika svojou schopnosťou živo vykresliť pôsobivú prírodnú krajinu. Umožňuje svojim čitateľom zastríeť hranicu medzi krajinou, o ktorej čítajú, a tou, ktorú vidia. Pre básnika jeho vnútorný stav najlepšie vystihuje vlastné zobrazenie prírodnej scény (Varsano 1994: 407–408).

Samozrejme, že tieto krátke popisy nemôžu plne charakterizovať celé dielo básnikov, ale stačia na to, aby sme si uvedomili, že prírodná lyrika básnikov patriacich do

tej istej kategórie „prírodných básnikov“ má mnoho odlišných podôb. Na jednej strane sú básne plné narážok na historické udalosti a osobnosti, poukazujú na politickú situáciu a problémy, na druhej len pasívne popisujú prírodu, akoby jej nastavovali zrkadlo. Wei Yingwuove básne sú schopné prepojiť báseň a krajinu v jedno, Tao Yuanming zas vyjadruje krátkosť života, pomínutelnosť, ale zároveň súlad s vlastnou prirodzenosťou a prirodzeným rádom života. Prostý popis prírody a súžitie s prírodou sú dve rôzne veci. Každý básnik pristupuje k prírodnej lyrike z úplne inej perspektívy a zvyrazňuje vlastné prvky.

Súčasťou analýzy básní bude snaha ukázať, že aj Du Fu pracuje s prírodou či krajinou podobne, ako autori prírodnej lyriky *shanshui shi*. Na základe analýzy sa pokúsime potvrdiť, že Du Fu v niektorých básňach používa systém nazerania na prírodu, alebo „oko kamery“, ako ho nazýva Lomová či len „oko“ podľa Varsano, ktorý sme popísali v tejto kapitole. Owen (Owen 1981: 185–188) sa však venuje tomu, že pre Du Fua sa zdajú byť dôležitejšie témou vyvolané emócie, radšej než prostý popis krajiny a prechádzanie pohľadom po krajine, čo je témou nasledujúcej kapitoly.

4 Du Fuov prístup k prírodnej lyrike

Du Fuova poézia v sebe odráža takmer každý detail života básnika, ktorý spoznal krásu a lesk hlavného mesta, ale aj úplnú biedu. Z dôvodu, že v jeho diele sú zaznamenané mnohé historické udalosti, je okrem iného nazývaný básnik – historik *shishi* (詩史). Du Fu píše básne rozličných žánrov, za celý život ich napísal dokopy približne 1400. Jeho básne sa dotýkajú rozmanitých tém, od príležitostnej poézie luxusného aristokratického života po kritiku vtedajšej politiky a sociálnych problémov. Jeho štýl veľmi dobre definuje Owen, keď o ňom píše ako o rozmanitom (Owen 1981: 192). Jeho „rozmanitosť“ nachádzame nielen v bohatom použití rôznych básnických foriem či jazykových prostriedkov, ale aj v témach. Du Fu píše takmer o všetkom, s čím sa vo svojom živote stretol. Nebráni sa popisom vojnových polí a bielych kostí, ale ani kritike bohatstva aristokratických dvorov.

Du Fuova lyrika inšpirovala generácie básnikov, ktorí prišli po ňom a zároveň v súčasnosti poskytuje široký priestor pre skúmanie. V tejto kapitole sa zameriame na všeobecne nepríliš výraznú časť jeho diela – prírodnú lyriku a jeho prístup k nej.

Du Fu býva často označovaný za realistu,¹⁴ či už spomínaného básnika – historika alebo dokonca „básnika ľudu“ (Nienhauser 1998: 813). Žiadna z monografií nedefinuje Du

¹⁴ Owen 1981: 183-184, Chou 1995: 75, Nienhauser 1998: 813.

Fua ako prírodného básnika, niekoľko autorov ale skúma Du Fuov vzťah k prírode v skorších obdobiach jeho života, a ich názory na tému prírody v básnikovom diele v tejto kapitole zhrnieme.

Owen vo svojej knihe *The Great Age of Chinese Poetry* poznamenáva, že Du Fu zriedka necháva „prírodu samu sebou“. Znamená to, že (na rozdiel od napr. Meng Haorana) Du Fuove prírodné prvky sú preplnené symbolickými významami, ich použitie nie je náhodné, niekedy dokonca až skryté (Owen 1981: 204). Du Fu pracuje so zavedenými konvenciami ale často na ne díva z iného uhla pohľadu a prideluje im nový význam. Na tomto základe je založené porovnanie aj s Wang Weiovou poéziou. Owen píše, že je dôležité hľadať známe a tradičné štruktúry v Du Fuových básňach (Owen 1981:185). So zameraním na lyriku o krajine upozorňuje práve na princíp popísaný v našej predchádzajúcej kapitole, ktorý vyzdvihuje Varsano. Tieto štruktúry však podľa Owena majú veľmi malú úlohu v Du Fuových básňach ako celok. Ako príklad uvádza výstup na horu symbolizujúci proces dosiahnutia budhistického osvietenia. Wang Wei používa túto symboliku podľa zavedenej konvencie a osvietenie je skutočným zámerom básne (Vystúpil som ku Kláštoru rozlišovania a prebudenia 登辯覺寺), avšak Du Fu používa túto symboliku kontrastne v básni Hľadím na vrchol (望嶽), kde sa skutočný zámer básne skrýva niekde inde. Báseň Owen interpretuje ako vyjadrujúcu kozmologický rád, náboženskú úctu, obdiv hory Tai a uvedomenie si rozdielu medzi poznávaním hory pri pohľade na ňu a pohľade z nej. Tým upozorňuje, že Du Fu síce využíva zavedené staršie konvencie, čím bol v tomto prípade Konfuciov výstup na horu Tai, ale slobodne ich inovuje vo svoj prospech, zatiaľ čo jeho tangskí predchodcovia a súčasníci (napr. Li Bai) len zriedka narábali s tradičným materiálom tak slobodne. Du Fu svojich predchodcov nasleduje, ale ich tradičné pojetie krajiny a prírody mení, čo nám môže sťažiť všeobecné pochopenie jeho zámeru. Namiesto toho, aby báseň niesla taoistické či budhistické hodnoty, odráža konfucianizmus – nepredstavuje horu a jej tvar, predstavuje abstraktnú myšlienku, záhadu, kedy sa podľa Owena stáva skutočným predmetom básne „osvietenie“, snaha vyobrazit' horu a jej postavenie v kozmologickom ráde (Owen 1981: 185–188).

Podľa Owena Du Fu spojil osobné a verejné hodnoty a skúsenosti do symbolického popisu a lyrickej meditácie (Owen 1981: 196). V jeho poézii je podľa neho dôležitý

symbolický poriadok vo svete, pričom jeho poézia vyjadruje zámer (*shiyanzhi* 詩言志)¹⁵, ktorým je v Du Fuovom prípade individuálna reakcia na svet a spoločnosť (Owen 1981: 203).

Owen sa v kontexte prírodnej lyriky zmiňuje o básňach, ktoré Du Fu písal počas obdobia, kedy prišiel do doškovej chyže v Chengdu (*Chengdu caotang* 成都草堂). Vytvoril vtedy množstvo básní o krajine (landscape poems) a podľa Owena sa tam prehĺbila jeho sebareflexia, ktorá vyústila do fascinácie prírodou v žánri *lüshi* 律詩. V týchto pravidelných, 5 alebo 7 slabičných básňach vyjadruje mierne uspokojenie, samotársku poéziu písanú v doškovej chyži uprostred krás prírody (Owen 1981: 209). Owen však o niektorých básňach tvrdí, že sú tak „pusté a prosté“ (bleakness and austerity), ako to nebol schopný vyjadriť ani Wang Wei (Owen 1981: 215).

Práve na skúmaní Wang Weiovej poézie Lomová zakladá svoje pozorovanie Du Fuovho prístupu k lyrike. Ich diferencie popisuje v niekoľkých znakoch. Wang Wei sa zaoberá všeobecnou témou života v ústraní a pri skúmaní jeho popisov krajiny si podľa nej môžeme všimnúť, že jeho krajina predstavuje harmonický celok, jednotu človeka a Zeme a zvýrazňuje kozmologický aspekt krajiny presúvaním pohľadu po krajine, z makrokozmu hôr na mikrokozmos živých vecí. Pre Wang Weia je ľudský svet a samotná postava básnika či jeho priateľov neoddeliteľnou súčasťou scenérie (Lomová 2001: 109–110). Po detailnom preskúmaní zistíme, že aj keď situuje krajinu do konkrétneho miesta a času, v skutočnosti ju ale zobrazuje pomocou univerzálneho vzoru idealizovanej prírodnej scenérie. Namiesto zachytenia jedinečnej krajiny vyjadruje radšej vnútorné zákony prírody, či pocity vyvolané premýšľaním nad týmito zákonmi (Lomová 2001: 108).

Lomová na základe rozboru básne V ústraní vo Wangchuane sa venujem bakalárovi Pei Dimu (輞川閒居贈裴秀才迪) poznamenáva, že Wang Wei svoju scenériu dopĺňa o emocionálny obsah, s použitím motívov so zavedenými konotáciami, ktoré ďalej rozdeľuje do dvoch skupín – motívy evokujúce čas (napríklad zapadajúce slnko) a symboly života v ústraní (Lomová 2001: 109–110). V tomto je Du Fu Wang Weiovi podobný, je však diskutabilné, či Du Fu tieto tradične zavedené konvencie využíva s rovnakým zámerom, ako on. Podľa Lomovej sa Wang Wei vyjadruje o svojej krajine v dvoch významoch, jesenný večer evokuje smrť a úpadok, ale zároveň vyjadruje idylický

¹⁵ Alebo „poézia vyjadruje srdce“ (Lomová 2001: 125). *Shiyanzhi* 詩言志 je spojením popisu krajiny a vyjadrenia emócií, čo má počiatok už vo Veľkom predhovore ku Knihe piesní a stalo sa tradičným kritériom hodnotenia kvality v lyrike.

samotársky život na vidieku, typicky spájaný s prírodnou lyrikou, nazývanou „poézia života v ústraní“. Na tému života v ústraní je však kladený dôraz a nakoniec v uvedenej básni prevláda (Lomová 2001:109–110). Tu by sme sa mohli zamyslieť, že u Du Fua je tomu práve naopak – v jeho dielach neprevažuje *idylické* samotárstvo, azda až na pár básní, ktoré napísal v Chengdu. Du Fu sa skôr zameriava na to, čo skutočne vidí, ako ďalej poznamenáva Lomová, čo nadväzuje na Owenove myšlienky inovácie a o slobode narábania so zavedenými konvenciami.

Wang Wei sa do literárnej histórie zapísal ako autor štvorverší. Čisto prírodným Wang Weiovým štvorverším je napríklad Obora s magnóliami (木蘭柴). Je to oslava podvečernej, jesennej krajiny, ktorá zároveň ilustruje premenlivosť a nestálosť (Lomová 1999: 81). V jeho procese tvorby je prechádzka reálnou krajinou, na ktorú sa básnik pozerá z hľadiska klasickej literatúry, čo mu ale nebráni sústrediť sa na prítomný okamih (Lomová 1999: 82). Du Fu síce netvorí básne zamerané vyslovene na prírodu, ale zdá sa, akoby ich nechával dozrieť, uvažuje o nich dlhšie, než Wang Wei zachycujúci očarujúci prítomný okamih.

Básňou, kde je príroda hlavnou témou a rozpráva o kratšom časovom úseku, je Ranný dážď (晨雨). Du Fu v nej opisuje dažďové kvapky, vlhko a zmenu v scenérii počas niekoľkých hodín pozorovania – prítomnosť hmly, oblakov, jej dopad na rastlinstvo, zvieratá a samotnú scenériu. Príroda sa premieňa čitateľovi pred očami a okrem nádherného obrazu vyjadruje aj plynutie času.

晨雨 Ranný dážď

小雨晨光內, Jemný dážď v ranných lúčoch;
初來葉上聞。 keď prišiel, začul som ho padat' na listy.
霧交才灑地, Spojil sa s hmlou, až vtedy pokropil zem,
風逆旋隨雲。 v silnom vetre sa otáča nasledovať oblaky.
暫起柴荊色, Na chvíľu zvýraznil farby kríkov,
輕霑鳥獸群。 jemne pokropil krdle vtákov a svorky šeliem.
麝香山一半, Hory Shexiang je vidieť len polovica,
亭午未全分。 na pravé poludnie sa ešte neobjavila celá.

Atmosféra vo Wang Weiových básňach je ambivalentná, často je ilustrovaná na postupnej zmene z pochmúrneho začiatku na šťastný koniec (Lomová 2001: 112). Takýto jednoduchý alebo číry obraz prírody vrcholiaci v šťastnom závere vo Wang Weiovom diele stojí v protiklade Du Fuovým básňam, ktoré, ako píše Lomová, sú zaujaté fyzickým svetom vnímaným jeho zmyslami, pričom ako nezávislý pozorovateľ nemusí nutne nadväzovať na významy vzniknuté v staršej literatúre. Ak pracuje s konvenčnými motívmi, voľne ich pretvára a dodáva im vlastný význam, mieša ich so subjektívnou symbolikou za účelom evokovania emócií. Du Fu sa zameriava na to, čo vidí vlastnými očami, a ak sa v jeho básňach vyskytuje symbolizmus, je vyjadrený veľmi osobným jazykom a obrazmi, čo mu umožňuje zápis rôznych typov krajín v širšej škále, s použitím neočakávaných detailov a výrazov obohatených o konotácie či evokujúce konvenciou predpokladané emócie (Lomová 2001: 113).

Lomová Du Fuove básne o prírode nazýva opisnými, autonómnymi, čo znamená, že na rozdiel od Wang Weia bol oslobodený od väzieb spoločenských povinností a vo svojom diele vystupuje ako sebavedomý básnik či nezávislý umelec (Lomová 2001: 1, 125), nadväzujúc na Evu Shan Chou vyzdvihujúcu už spomínaný Du Fuov záujem o písanie poézie ako profesie (Chou 1995: 63–64).

Veľkú časť Du Fuovej osobnej prírodnej symboliky tvorí symbolika vtákov, ktorú popisuje Lomová aj v práci *Výhled do dálky s jeřábem a vranami: Du Fuova symbolická reprezentace krajiny*. V *True sight, truly written—Nature poems by Du Fu* uvádza cyklus básní *Vyjasnenie po daždi* (晴二首) napísanú v Kuizhou na jar roku 767:

晴二首 Vyjasnenie po daždi – cyklus dvoch básní

I

久雨巫山暗，	Dlhotrvajúce dažde zatemnili horu Wu,
新晴錦繡文。	čerstvo vyjasnenú oblohu zdobí brokátová výšivka.
碧知湖外草，	Rozoznávam zelenú trávku za jazerom,
紅見海東雲。	pozorujem červené mraky východne od mora.
竟日鶯相和，	Vlhy spolu spievajú celý deň,
摩霄鶴數群。	niekoľko krídlov žeriavov prečesáva oblaky.
野花乾更落，	Divoké kvety v suchu padajú ešte viac,
風處急紛紛。	vietor ich rozfúkava jeden za druhým.

II

啼鳥爭引子，

Plačúce vrany so škriepením vedú svoje deti，

鳴鶴不歸林。

spievajúce žeriavy sa nevracajú späť do lesa.

下食遭泥去，

[Vrany] zlietajú, trpiac v blate, hľadajú potravu，

高飛恨久陰。

[žeriavy] letia vo výškach, nešťastní kvôli dlhotrvajúcej

čierňave.

雨聲衝塞盡，

Ustali zvuky dažďa od horských priechodov，

日氣射江深。

slnčné lúče vystreľujú hlboko do rieky.

迴首周南客，

Pustovník v Zhounane, otočil som hlavu，

驅馳魏闕心。

moje srdce uháňa k vežiam paláca Wei.

Prvá báseň cyklu okrem použitia personifikácie pomocou slova *zi* 子 (deti), na prvý pohľad nenaznačuje žiadne prepojenie s básnikom, v druhej básni však posledné dva verše symbolizujú narážku na samotného autora, vykresľujúc ho ako pustovníka v Zhounane. Prvá báseň a početné prvky prírody v nej akoby boli predprípravou, navodením atmosféry k druhej básni, viac symbolickej, zdanlivo osobnejšej. Kompozícia oboch básní je vzájomne paralelná, s vranami zlietajúcimi na zem po potravu postavenými do paralely so zelenou trávou či oblakmi súbežnými k lietajúcim žeriavom. Takto sa autor v paralele s posledným dvojverším akoby prirovnáva k suchým, opadajúcim kvetom, ktoré rozfúkava vietor.

V týchto dvoch básňach je prostredníctvom prírodných prvkov naznačená túžba vrátiť sa domov, ktorú v básňach z Kuizhou nachádzame často. Od očividného posledného dvojveršia druhej básne až po skrytú (možnú) interpretáciu symboliky vrán, ktoré vedú svoje mladé cez blato ako samotného autora s jeho deťmi (Lomová 2001: 117), všetky obrazy nám potvrdzujú predchádzajúce tvrdenia o bohatosti literárnych konotácií, ktoré majú symbolický potenciál „realistických“ obrazov prírody, pracujúci so staršími literárnymi konvenciami. Du Fu vkladá do prírodných detailov symbolické významy, ktoré v staršej literatúre môžu chýbať, alebo asociovať iné významy. Na druhej strane obrazy v básňach vyjadrujú emócie, fyzické vnímanie sveta vlastnými zmyslami, (*zhi* 知/ *jian* 見) a zároveň tu určite nenájdeme „šťastný koniec“, ako vo Wang Weiových veršoch.

Lomová dopĺňa, že zakončenie básní narážkami bolo v tangskej poézii zavedenou tradíciou, ale túžba ukončiť pustovnícky život a vrátiť sa domov nebola tradične spájaná s čínskou prírodnou lyrikou (Lomová 2001: 115–116).

Nakoniec, rozdiel prístupu Du Fua a Wang Weia k prírodnej lyrike je odzrkadlený aj v použití slovnej zásoby. Wang Wei používa viacznačné slová s okruhom ďalších významov a asociácií, používa slová, ktoré nesú hlboké významy z minulosti, kombinuje s ich pomocou protichodné emócie – radosť zo života v krásach prírody aj melanchóliu jesene a povedomie o pomínutelnosti času. V tomto prípade Lomová uvádza príklad na výraze *han shan* 寒山, čo doslova znamená studené hory, no Wang Wei je schopný s pomocou tohto jediného literárneho prostriedku vyjadriť šťastný samotársky život, ale je to zároveň aj konvenčné pomenovanie pre jesenné hory spájané s blížiacou sa smrťou, a teda vyjadruje zavedený smútok, atmosféru nenaplnenej túžby (Lomová 2001: 110–112). Nad dôvodom toho, prečo v Du Fuových básňach naopak smútok dominuje, sa zamyslíme v nasledujúcej podkapitole. Predtým sa však ešte pozrieme, ako vníma Du Fuovu prírodu Eoyang.

Eoyang si podobne ako Owen všíma, že Du Fuov popis je zameraný na vnútorný pocit, nie na vonkajšiu formu. Namiesto toho, aby z básne vynechal seba, naopak spája svoje pocity s prírodou. (Eoyang 1973: 614). Inými slovami, jeho hlavnou myšlienkou nie je zachytenie a interpretácia krajiny. Báseň je preňho nástrojom na vyjadrenie jeho zámeru (*zhi* 志), ktorým je podľa Eoyangovho názoru v prevažnej miere politický či sociálny protest. Vyjadruje skazenosť sveta, ale aj obdiv k niektorým ľuďom, tvorom či prírodným javom a ich vznešenosť. Nikdy sa však podľa neho nezdá, že by sa tešil z krás prírody tak, ako ostatní prírodní básnici.

Nasledujúca báseň vyjadruje nielen politický a sociálny protest, ale aj vyjadrenie individuálnej neschopnosti uplatniť sa v úrade či bezmocnosti pri zlepšovaní sociálnej situácie ľudí trpiacich počas vojny.

搖落 Listy sa kolíšu a padajú

搖落巫山暮, Listy sa kolíšu a padajú, za súmraku na hore Wu,

寒江東北流。 studená rieka tečie na severovýchod.

煙塵多戰鼓, Dym a prach, veľa vojnových bubnov,

風浪少行舟。 vietor a vlny, málo plaviacich sa člnov.

鵝費羲之墨， Čo sa týka husi – vplytval som Wang Xizhiov tuš,¹⁶
貂餘季子裘。 čo sa týka sobolej čiapky – opotrebovala sa Su Qinova kožušina.¹⁷
長懷報明主， Myslím na odplatenie sa múdremu panovníkovi,
臥病復高秋。 ležím chorý, jeseň je znovu na vrchole.

Pomocou padajúcich listov, súmraku a studenej rieky Du Fu vyjadruje neútešnú, jesennú scenériu. Tento neradostný začiatok básne sprevádza vojnové obrazy, postupujúce a skazonosné vojská.

Tu znovu narážame na odpor, ktorý kladú jeho negatívne pocity v básňach a ktorý sme si mohli všimnúť v porovnaní s Wang Weiom. Všetci autori prírodnej lyriky pristupovali k prírode a prírodným obrazom prevažne pozitívne, no na protikladnom konci básní obdivujúcich či oslavujúcich prírodu ako určité priblíženie sa k osvieteniu, stoja niektoré Du Fuove básne, v ktorých príroda predstavuje silu doslova nepriateľskú ľudskému svetu. Takouto básňou vyzýva k zamysleniu, niekde dokonca poskytuje aj morálne poučenie. Dá sa povedať, že takéto básne v jeho diele prevažujú. Kde majú tieto negatívne konotácie pôvod, si uvedieme v nasledujúcej podkapitole.

4.1 Humanistické obavy – príroda pod vplyvom konfucianizmu

Negatívnymi prírodnými obrazmi sa zoberá Yang vo svojom článku *Man and Nature: a Study of Du Fu's Poetry*. Vyzdvihuje ich prekvapivé množstvo¹⁸ a zameriava sa na pôvod negatívneho zaobchádzania s prírodou v čínskej poézii, či kritiku vzťahu človeka s prírodou, ktoré v Du Fuovom diele nájdeme. Pripomína, že Du Fu pracuje s prírodnými obrazmi negatívne, jar mu je často nepríjemná a vtáky desivé (napríklad pravidelná 5-slabičná báseň Jarná vyhládka (春望) z roku 757, keď bol Du Fu zajatcom v Chang'ane alebo cyklus 9 básní Náhodné štvorveršia (絕句漫興九首)¹⁹ z roku 761 napísané

¹⁶ Wang Xizhi 王羲之 (303–361) prezývaný 書圣 (boh kaligrafie). K jeho láske k husiam sa viaže veľa legiend, napríklad, že sa z pozorovania, ako husi hýbali krkom, naučil, ako má hýbať zápästím pri kaligrafii. Du Fu tu poukazuje na svoje schopnosti,

¹⁷ Su Qin 蘇秦 (380–284 p. n. l.) bol politický stratég v období bojujúcich štátov (戰國時代). Presvedčil vládcov šiestich štátov, aby sa pridali k vertikálnej aliancii proti štátu Qin (秦).

¹⁸ Negatívne obrazy sa vyskytujú už v Knihe piesní a okrem Konfucia a Mencia ich používajú vo svojich básňach aj Qu Yuan či dokonca Tao Yuanming v jeho básni „Pitie vína (飲酒)“ (Yang 2002: 325).

¹⁹ Jarný vánok akoby básnika týral; lastovičky nesúce si blato v zobákoch mu trúsia špinu na knihy a citaru, atď... Poskytuje pohľad na motívy tradične vyjadrujúce pozitívne významy, ale v rozpore

v doškovej chyži v Chengdu). Takéto obrazy dáva do súvislosti s Knihou piesní, aj keď tam predstavujú viac spoločenské problémy, než ohrozenie divokou prírodou (Yang 2002: 335–336). Yang ďalej pripomína už vyššie spomenutý faktor v procese tvorby, ktorým je svetový názor. Podrobná analýza vplyvu osobného presvedčenia by presiahla rozsah a zámery tejto práce, zameriame sa však na jeho najdôležitejšie aspekty.

Du Fu považovaný za konfuciána nasledoval Konfuciovo učenie²⁰. Konfucia alebo aj Mencia ako hlavné osobnosti konfucianizmu nepríťahovala divá, nedotknutá príroda, ale naopak taká, ktorá je podriadená človeku, upravená a civilizovaná. V divokej prírode nastávajú rôzne problémy a človek je v nej v nebezpečenstve – všimnime si početné prírodné katastrofy, ktoré zmietali starovekú Čínu – záplavy, zosuvy pôdy, či vyčerpávajúce suchá. To všetko je v kontraste s usporiadaným ľudským svetom ovládaným poriadkom a zákonmi. Yang poznamenáva, že divoká príroda je v takom svete zhubnou, či dokonca nenávisťou. Uzurpuje si ľudský svet, stáva sa jeho obrovským nepriateľom. Pre konfuciánskeho učenca je príroda v divokom prostredí málo prítiažlivá, často predstavuje desivú, deštruktívnu silu. Podriadenie bežného ľudského sveta múdrymi vládcami sa odrážalo v túžbe podriadenia prírody ľudskému svetu. Yang na základe svojich pozorovaní dochádza k záveru, že divokú prírodu, ktorá mohla predstavovať hrozbu pre existenciu ľudského spoločenstva, preto bolo potrebné udržiavať ju na uzde (Yang 2002: 321–336).

Podľa Yangovej interpretácie Du Fu zdedil a priviedol túto konfuciánsku tradíciu k dokonalému výrazu. Inými slovami nasledoval konfuciánske zavedené konvencie v snahe odzrkadliť v básňach ich dôležitú úlohu v politickom a sociálnom kontexte. Takto získal schopnosť porovnávania negatívnych a pozitívnych prírodných obrazov – tam, kde považuje za dôležité zdôrazniť svoje morálne kvality, či morálne kvality iných, úspešných vodcov, úradníkov alebo iných osobností, používa pozitívne kvality prírodných objektov. Neskôr, keď zažíva povstanie a politicko-spoločenskú krízu, vyzdvihuje negatívne kvality. Tieto negatívne analógie, samozrejme s početnými výnimkami, sa potom objavujú v jeho diele až do konca jeho života (Yang 2002: 335–336).

Keď sa na takúto poéziu pozrieme a porovnáme ju s taoizmom či budhizmom, ktoré výrazne ovplyvnili klasických básnikov prírodnej lyriky, môžeme tvrdiť, že v sebe ukrýva hlboký morálny význam. Nejde len o maľbu, ktorá predstavuje krásu krajiny ale o hlbší

s očakávaním vyjadrujú negatívne emócie.

²⁰ Čo sa nevylučuje s tým, že by zároveň nerespektoval aj budhizmus a taoizmus.

význam toho, čo je na nej vyobrazené a že to, čo symbolizuje, je veľmi úzko previazané so svetom ľudí.

Aj keď prírodní básnici vyzdvihujú cit, lásku ku krajine, oceňujú prírodu, Watson na druhej strane tvrdí, teda aspoň čo sa týka básnikov dynastie Tang, že sa o samotnú prírodu nezaujímajú. Toto tvrdenie podporuje približnou štatistikou, kedy v reprezentatívnom výbere básní *Tang shi sanbai shou* 唐詩三百首 nachádza 76 zmienok o jari, 59 o jeseni a len 3 o zime a 2 o lete. Podľa neho by autori neignorovali prírodný svet na šesť mesiacov v roku, keby bola zámerom samotná príroda. Zaujímali sa len o také fenomény prírody, ktoré pre nich mali špeciálny význam alebo odrážali ich vlastné myšlienky a pocity (Watson 1971: 135–136). Na základe tejto štatistiky môžeme usúdiť, že Du Fu nebol jediný, kto pozoroval prírodný svet a jeho význam považoval pre spoločnosť závažným. Za zámerom vyvolania hlbokých citov a sústredených úvah by bolo zrejmé, že básnici budú najviac popisovať práve tieto dve ročné obdobia, už len z toho dôvodu, že oni samotní vnímali najvýraznejšie a najcitlivejšie jar, ako obdobie života a znovuzrodenia, a jeseň, ktorá v básnikoch zosilňuje povedomie o plynúcom čase, a padajúcimi listami a pomaly utíchajúcimi vtákmi predpovedá blízkosť smrti..

Chou venuje celé dve kapitoly v svojej knihe „juxtapozícií“, vzájomnému porovnaniu, radeniu protikladných či nesúrodých objektov alebo dokonca tém voľne za sebou. Tento princíp ilustruje na básni z Kuizhou (Chou 1995: 114), pravdepodobne napísanú v roku 766.

登高 Stúpam do výšky

风急天高猿啸哀, Silný vietor na vysokej oblohe, gibony žalostne volajú,
渚清沙白鸟飞回。 biely piesok na čistom ostrovčeku, dookola krúžia vtáky.
无边落木萧萧下, Na horizont padajú listy stromov v ševelení vetra,
不尽长江滚滚来。 Dlhá rieka sa víri donekonečna.
万里悲秋常作客, Desaťtisíc míľ [od domova], melancholická jeseň, som
částým hosťom,
百年多病独登台。 sto rokov chorôb, sám stúpam na terasu.
艰难苦恨繁霜鬓, V trápení a ťažkostiach snehom obeleli vlasy,
潦倒新停浊酒杯。 som sklamaný, nedávno som musel prestať piť tmavé víno.

V niektorých Du Fuových básňach sa juxtapozícia témy môže prejavíť v ľahkom, šťastnom začiatku, no pochmúrnom konci. Spomeňme si na prírodnú lyriku Wang Weia, kde tomu je úplne naopak. Du Fu má zvyk v nejednotnosti, zmenách štýlu, jazyka či štruktúry, čo podľa Chou vo výslednej básni pôsobí, akoby bola nahradená inou (napríklad báseň Posledný deň v mesiaci sa chystám vyhľadať Cui Jiho a Li Fenga 晦日尋崔戢李封) (Chou 1995: 110–113).

Sedemslabičnou básňou „Stúpam do výšky“ poukazuje na skutočnosť, že Du Fu na jednej strane vyjadruje žiaľ, ktorý evokuje umierajúca príroda a potom mení tému a zameriava sa naopak na seba a sklamanie, ktoré odrážajú jeho šedivejúce vlasy a vzdanie sa alkoholu ako výsledok zlého zdravia. V tejto súvislosti Chou zároveň uvádza výrok mingského učenca Hu Yinglina 胡應麟 (1551–1602), podľa ktorého prvých šesť veršov zrkadlí „majestátny pohyb“, no posledné dva verše sú v porovnaní s nimi slabé a akoby písané v inom „režime“ (Chou 1995: 110–113). Chou v niekoľkých príkladoch identifikuje prítomnosť juxtapozície témy – zmeny v jazyku, tóne a štýle. Takéto „prepnutie režimov“ sa v Du Fuových básňach vyskytuje často, nie však zákonite vo všetkých básňach, na rozdiel od predpísaného paralelizmu. Ako sme objasnili vyššie, paralelizmus má (na rozdiel od juxtapozície) presne stanovené pravidlá a týka sa predovšetkým syntaktických a sémantických vzťahov v dvojverší. Zároveň sa na sémantickej úrovni spájajú do kategórií *lei* 類.²¹ Juxtapozícia sa týka básne ako celku a mení jej celkové vyznenie či náladu.

Prvé verše básne nám poskytujú všeobecný pohľad. Nie je nám len nastolený prostý popis krajiny – každý verš so sebou nesie určité významové a symbolické hodnoty. Z celkového melancholického vyznenia básne sa nedá povedať, že by posledné dva verše tematicky stáli v opozícii prvým šiestim, Du Fu sa však z popisu celkovej krajiny postupne zameriava na svoju osobu a svoje pocity. Pomocou prvkov prírody svojmu čitateľovi pomáha vcítiť sa do jeho situácie, stavia ho na svoje miesto, akoby sám čitateľ bol ten, kto sa v tejto životnej situácii ocitol. Záver básne môže slúžiť ako pomôcka či vysvetlenie zvyšku básne, neznamená to však, že by boli verše s popisom krajiny zbytočné – v kontraste napríklad k dvorskej poézii písanej o prírode sa Du Fu nesnaží adresáta použitými prírodnými prvkami ohromiť. Naopak, jednoduchým, všeobecným (síce negatívnym) obrazom padajúcich listov či silného vetra dokáže (v súlade so spojením

²¹ Kategória je založená na tradičných kozmologických predstavách (Lomová, 1995: 20–21) a preto sémantický paralelizmus poskytuje viac možností než spájanie protikladných alebo synonymných výrazov.

kompozičných prvkov „scenérie a emócií“ 景 a 情) vyjadriť premenu v čase a citovú hĺbku.

Ak však na základe Yangovej úvahy o negatívnych obrazoch Du Fu nie je prírodným lyrikom, medzi akých autorov ho teda môžeme zaradiť? Eugene Eoyang priznáva, že aj keď je Du Fu viac autobiografický ako prírodný básnik, jeho dielo je aj napriek tomu nenahraditeľným príkladom častého konfliktu medzi sebou samým a svetom prírody a vytvára osobnú poéziu (Eoyang 1873: 604).

Ďalšie pomenovania, ktoré súvisia so žánrom prírodnej lyriky, sú pustovnícka poézia, či poézia exilu (Owen 1981: 5–7). Kým sa nedá povedať, že by Du Fu písal poéziu exilu, často na seba samého v básňach ukazuje ako na pustovníka, necíti sa v tejto roli ako doma a túži putovať ďalej. Podľa Watsona (Watson 1971: 73–74) je pojem pustovník v Číne prepojený s taoizmom a ukazuje na niekoho, kto sa vzdialil do ústrania z čisto sebeckých motívov, oddelil sa od vplyvu civilizácie a zvýšil svoju šancu na dlhý, nekonfliktný život. Ak by sme nutne chceli o Du Fuovi tvrdiť, že bol pustovník, určite ním nebol dobrovoľne. Videli sme to napríklad práve na preklade básne Stúpam do výšky (登高), kde takmer nekonečná diaľka, a melancholická jeseň nemôžu indikovať opak. Jeho dielo pôsobí, akoby súčasne patrilo do všetkých žánrov a zároveň nepatrilo do žiadneho, z čoho pramení jeho výnimočnosť. Pozrime sa na niekoľko príkladov, v ktorých sa autor stáva hosťom či pustovníkom (*ke* 客):

Pravidelná báseň Melanchólia (愁) bola napísaná na jar roku 767, druhý rok Du Fuovho pobytu v Kuizhou. Báseň sprevádza poznámka básnikova poznámka: „強戲為吳體 (Pre pobavenie píšem v štýle wu²²)“, pričom 強 znamená „silný/nútiť“, čo by mohlo s ohľadom na smutné vyznenie básne znamenať, že sa trápi osamelosťou a snaží si skrátiť dlhú chvíľku písaním. V treťom dvojverší popisuje vojnové stáda koní, tak majestátne, že „zatemňujú štáty“. V tejto básni opäť pripomínáme prvok juxtaopozície. Zo začiatku básne píše o prírode, melanchólii, ktorú vyvoláva a potom kladie do ostrého nesúladu seba ako básnika a tigre asociujúce divoký kraj vzdialený svetu ľudí, a súčasne nesúce metaforický

²² „Štýl wu je metrický poetický štýl, ktorý je charakterizovaný voľnými tonálnymi vzormi a umožňuje nesúdržnosť alebo nespájanie do dvojverší“ (Chen Guangzhong 陈广忠. „Jiu jia jizhu du shi “wuti” kao 《九家集注杜诗》“吴体”考”. *Journal of Shangqiu Normal University* 商丘师范学院学报 04, 2013).

význam – vyčíňajúce tigre symbolizujúce vraždiace vojská. Du Fu stojí úplne sám a na neznámom mieste, v protiklade vojskám, ktoré plienia okrem iného aj jeho domovinu.

愁 Melanchólia

江草日日喚愁生， Tráva pri rieke zo dňa na deň vyvoláva melanchóliu，
巫峽泠泠非世情。 roklina Wu je chladná, svetské záležitosti sa jej netýkajú，²³
盤渦鷺浴底心性， Vo víroch sa kúpu volavky, aké majú povahy？
獨樹花發自分明。 na osamelom strome rozkvitajú kvety, zreteľné na pohľad。
十年戎馬暗萬國， Po desať rokov vojnové kone zatemňujú množstvo štátov，
異域賓客老孤城。 som hosťom v cudzej ríši, starnem v osamelom meste。
渭水秦山得見否， Neviem, či ešte niekedy uvidím vodu rieky Wei či horu Qin，
人今罷病虎縱橫。 moja choroba ustúpila, ale tigre vyčíňajú všade ďalej。

Ďalšia ukážka uvádza pustovníka či hosť'a prebývajúceho v Troch roklinách. Jeho smútok a samotu sprevádza a zvýrazňuje koniec jari, najobľúbenejšieho čínskeho ročného obdobia. V prvom dvojverší je zrejмый jeden z prvkov využívaných v prírodnej lyrike, ktorým je implikácia plynúceho času.

暮春題灤西新賃草屋五首 Neskorá jar – o novo prenajatej doškovej chyži v Rangxi (Prvá z cyklu piatich básní)

久嗟三峽客， Dlhý povzdych hosť'a Troch roklín，
再與暮春期。 znovu sa stretáva s koncom jari。
百舌欲無語， Inokedy zhovorčivé drozdy mlčia，
繁花能幾時。 ako dlho vydrží bujnosc' kvetov？
谷虛雲氣薄， Údolie je prázdne, oblaky tenké，
波亂日華遲。 vlny sa búria, slnečná žiara pomaly ustupuje。

Prvé dvojveršie v básni Na riečke (溪上) je podobné predchádzajúcemu, je však doplnené prírodnými prvkami, ako sú mach a bambusy. Bambus často značí mravnú

²³ *Shiqing* 世情 v angličtine „worldly affairs, the ways of the world“. (Owen prekladá „the Wu Gorges are cold and clear, not *the mood of the common world*“) (Owen 2016: vol. 5, s. 67).

integritu alebo aspirujúceho úradníka, no v danom kontexte je bez významnejších symbolických významov. Možno naznačuje ušľachtilosť muža (Du Fu), ktorý tu žije.

溪上 Na potoku

峽內淹留客，	V roklinách dlhodobý hosť,
溪邊四五家。	pri potôčku štyri–päť rodín.
古苔生迳地，	Starý mach rastie na úzkych miestach.
秋竹隱疏花。	jesenné bambusy ukrývajú riedke kvety.
塞俗人無井，	Podľa hraničných zvykov ľudia nemajú studne,
山田飯有沙。	v jedle z horských polí je piesok.
西江使船至，	Keď príde poštová loď od Západnej rieky,
時復問京華。	znova a znova sa vypytujem na hlavné mesto.

豎子至 Prišiel sluha

檀梨且綴碧，	Keď sú dule a hrušky na chvíľu vyšívané smaragdmi,
梅杏半傳黃。	slivky a marhule ožltli len z polovice.
小子幽園至，	Chlapec prichádza do odľahlej záhrady,
輕籠熟柰香。	v malom košíčku (prináša) voňavé, zrelé jablčko.
山風猶滿把，	Horský vánok ma stále naplňa,
野露及新嘗。	divoká rosa prináša sviežu chuť.
欲寄江湖客，	Želal by som si zveriť cudzinca od riek a jazier,
提攜日月長。	aby ruku v ruke s tebou bol večne po dni a mesiaci.

V predposlednej ukážke Prišiel sluha (豎子至) je vďačný mladému sluhovi, ktorý mu priniesol košík voňavých planých jablák. Interpretácia posledného dvojveršia je sťažená nejednoznačnosťou verša.²⁴ Podľa titulu básne stavajúceho do stredu pozornosti možno

²⁴ Prekladáme podľa prekladu do baihua a moderného vydania (Han Chengwu 韩成武, Zhang Zhimin 张志民. *Du Fu shi quan yi* 杜甫诗全译. Shijiazhuang: Hebei renmin chubanshe, 1997. a Li, Shousong, 李寿松 and Yiyun Li 李翼云. *Quan Du shi xin shi*. 全杜诗新释. Beijing Shi: Zhongguo shu dian, 2006.), ktoré sa zhodujú v tom, že „cudzinec od riek a jazier (pustovník)“ je básnik samotný.

usúdiť, že básnik tu vyjadruje vďaku svojmu sluhovi za darček a želanie, aby sa oňho sluha stále staral (*qi* 寄 znamená aj „zveriť niekomu niečo na starosť“²⁵).

Smútok v nasledujúcej básni dopĺňajú gibony, častý motív v Du Fuových básňach. Ich nárek vyjadruje intenzitu básnikových emócií, ktoré sú v nasledujúcej básni veľmi výrazné. Obraz zúfalých gibonov, ktorým v zime chýbajú živé, zelené stromy poskytujúce bezpečný úkryt. Du Fu tu píše list svojmu bratovi Du Weiovi a s pomocou slnka, ktoré v zime vykukne len na pár chvíľ, vyjadruje v krátkej básni žiaľ za svojou rodinou, domovom a starobou, vlastne všetko, čo ho ťaží na duši.

寄杜位 Posielam Du Weiovi

寒日經簷短, Zimné slnko sa na krátko prechádza po rímsach,

窮猿失木悲。 zúfalé gibony sú smutné z opadaných stromov.

峽中為客恨, V roklinách ľútosť, že som pustovníkom,

江上憶君時。 pri rieke si spomínam na Vás.

Chou sa na Du Fuovo dielo díva ešte z inej perspektívy a dochádza k záveru, že Du Fu je predovšetkým realista. Du Fuov „realizmus“ chápeme v tejto práci v zmysle, v akom ho ona sama definuje. Chou zakladá svoje tvrdenie na Du Fuovom zmysle pre fyzický a konkrétny každodenný život. Píše, že Du Fu má schopnosť písať o načasovaní alebo rytme života, čo umožňuje čitateľovi ľahké rozpoznanie reality, čo sa týka predovšetkým vzťahu s jeho susedmi či rodinou (Chou 1995: 75).

V nadväznosti na vzťahy s ľuďmi, prostými susedmi ale aj cítenie so všetkými ostatnými ešte výstižnejšie jeho tvorbu reprezentuje prívlastok „básnik ľudu“, ktorý vyjadruje jeho sociálne vedomie a konfuciánsky idealizmus. Aj podľa Nienhausera tento prívlastok vychádza z jeho záujmu o obyčajných ľudí a jeho schopnosti sympatie k nim (aj báseň Prišiel sluha (豎子至)) (Nienhauser 1998: 813).

V slovenskom realizme sa tiež objavuje konkrétna báseň²⁶, kde autor oslavuje prírodu, verí, že čokoľvek hľadá (útechu a vrele prijatie), v prírode nájde, čím sa príliš neodlišuje od čínskych autorov prírodnej lyriky. Hľadá však Du Fu v prírode prijatie?

²⁵ Owen prekladá 寄 ako „poslať (jablká)“: „I want to *send* some to a sojourner on rivers and lakes, but the days and months stretch too long to take them.“ (Owen 2016: vol. 5, s. 113).

²⁶ P. O. Hviezdoslav – Pozdrav

V niektorých básňach sa z krajiny teší, ukazuje citlivosť, ale cíti aj odstup. Nezáleží na tom, koľko prírodných symbolov či obrazov v básňach využíva, je zrejmé (hlavne na konci obdobia stráveného v Rangxi), že jeho prvotnou túžbou je návrat do hlavného mesta. Du Fu sa necíti v prírode príliš užitočný či spokojný, veď prírodné cykly, vtáky, hory aj rieky a vlastne všetko v nej mu pripomína, ako uteká čas a že jeho koniec sa nezadržateľne blíži. S pomocou analýzy básní sa na tieto otázky pokúsime odpovedať.

5 Prírodné motívy s negatívnymi konotáciami

V predchádzajúcej podkapitole sme zmienili článok od Michaela V. Yanga, ale nepozreli sme sa detailne na básne s negatívnymi konotáciami, ktoré Du Fu píše práve v období, ktoré strávil v Kuizhou. Spomenuli sme už prírodu ako silu, ktorá je pre básnika samého desivá. To znamená, že negatívnu prírodnú symboliku nepoužíva len v básňach spojených s vojnovým chaosom, ale aj na vyjadrenie vlastnej bezmocnosti a chudoby, ako uvidíme z nasledujúcich ukážok. Zároveň využíva prírodu na vyjadrenie svojho pokročilého veku. Du Fu v Kuizhou trpel mnohými chorobami, ktoré opísal ako hlavnú tému niekoľkých básní. Samozrejme, v týchto básňach je negatívna asociácia, ktorú má príroda, zrejmá na prvý pohľad. V básni Hluchnem (耳聾) Du Fu stavia do kontrastu prírodu a jeho chorobu, čo vopred naznačuje, že báseň bude mať veľmi negatívne finálne vyznenie.

耳聾 Hluchnem

生年鶡冠子, Od narodenia Pán s bažant'ou čiapkou²⁷,

歎世鹿皮翁。 Starec v jelenej koži²⁸ vzdychá celý život.

眼復幾時暗, Nevie, kedy sa mi zhorší zrak,

耳從前月聾。 ale uši začali minulý mesiac hluchnúť.

猿鳴秋淚缺, Keď volajú gibony, mojich jesenných slz ubúda,

²⁷ Heguanzi 鶡冠子 je autor rovnomenného filozofického pojednania z obdobia bojujúcich štátov 戰國時代 zo štátu Chu 楚 (Li Xueqin 李學勤. "Heguanzi 鶡冠子" *Zhongguo da baike quanshu* 中國大百科全書, *Zhongguo lishi* 中國歷史, vol. 1, s. 362, 1992.). Heguan 鶡冠 tiež môže nepriamo označovať čínskych bojovníkov, ktorí čiapku s bažantím perím nosili. V básni označuje pustovníka hlboko v horách.

²⁸ Nesmrteľný.

雀噪晚愁空。 vrabce štebotajú, môj večerný smútok je preč.
黃落驚山樹, Padajúce listy ľakajú horské stromy,
呼兒問朔風。 volám syna, aby som sa spýtal na severný vietor.

Autor popisuje svoju pomalú stratu sluchu a nezabúda použiť prírodné motívy na zvýraznenie svojho stavu. Poslúchanie náreku gibbonov by malo podľa konvencie²⁹ človeka rozžialiť a rozplakať, no Du Fu ich nepočuje – namiesto toho sa teší z vrabcov, ktorí sú hneď vedľa neho. Vyjadruje tu určitú sebaíroniu, aj keď si uvedomuje vážnosť situácie. V takejto chvíli sa obracia na prírodu ako človek v odlúčení, ktorého sily ubúdajú a teší sa z maličkostí ako štebotanie prostých vrabcov. Zároveň potrebuje synovu pomoc so severným vetrom, symbolizujúcim správy z domova. Zaujímavé je tiež použitie slovesa *jing* 驚 (vyľakať/prekvapiť...) a súvisiacej personifikácie v predposlednom verši.

Nasledujúca báseň je tiež odrazom jeho chátrajúceho zdravia a pokročilého veku. Okrem priamej zmienky o problémoch s dýchaním či bledými vlasmi sa odkazuje aj na menej zrejme prírodné symboly. Jeseň je zrejším ukazovateľom plynúceho času, spolu s menej konvenčnou zmienkou o padajúcich listoch červeného javora. V tejto básni s pomocou prírody a pokročilého veku zvýrazňuje ešte jednu dôležitú tému, ktorou je okrem trápenia sa kvôli ubiehajúcemu času aj uvedomenie si, že jeho túžba byť prínosom vládárovi nebola uskutočnená.

秋峽 Jesenné rokliny

江濤萬古峽, Riečne vlny, večné rokliny,
肺氣久衰翁。 problémy s dýchaním, starý človek strácajúci silu.
不寐防巴虎, Na stráži pred tigrami z Ba nespím,
全生狎楚童。 celý život som sa stretával s Chuskými mládencami³⁰.
衣裳垂素髮, Na mojich šatách visia bledé vlasy,
門巷落丹楓。 na uličku pred brámkou padajú listy červeného javora.
常怪商山老, Vždy sa divím starcom od hory Shang³¹,
兼存翊贊功。 všetkým sú im pripísané zásluhy za pomoc trónu.

²⁹ Podľa Owena (2016: vol. 52, s. 93) bolo v rokline Wu zvykom zaplakať po treťom volaní gibona.

³⁰ Pravdepodobne odkazuje na svoju bezstarostnú mladosť a naivitu a stavia ju do kontrastu s problémami a ťažkosťami staroby (Chou, Zhao'ao 仇兆鰲. *Du shi xiang zhu* 杜詩詳註. Vol.19, 72b. 1979.)

V predchádzajúcej básni sme sa stretli so spomínaným strachom a nepohodlím, ktorý v Du Fuovi vyvoláva príroda – konkrétne tigre z Ba. V nasledujúcej básni však tigre majú iný význam.

復愁十二首 Opäť ustaraný – cyklus 12 básní (prvá báseň cyklu)

人煙生處僻, Na vzdialenom mieste, skadiaľ vychádza dym z obydli,

虎跡過新蹄。 tigre zanechali čerstvé stopy.

野鶻翻窺草, Divoké sokoly prehl'adávajú trávu pre korisť,

村船逆上溪。 dedinský čln sa vydáva proti prúdu rieky.

Mohli by sme sa zamyslieť nad vyššie spomínaným Yangovým tvrdením, kde už v Knihe Piesní niektoré prírodné obrazy symbolizujú spoločenské problémy. Du Fu sa síce v niektorých básňach stráni divokej prírody, ako v predchádzajúcej ukážke, no celý cyklus básní tentokrát skutočne vyjadruje strach z nájazdov barbarov a smútku za domovom. Čln vydávajúc sa proti prúdu rieky značí pravdepodobne túžbu vrátiť sa a na vlastné oči sa presvedčiť, či bol jeho niekdajší domov zničený vojnou. Prvá z cyklu básní je úvodom, no stojac sama o sebe s pomocou prírodnej symboliky predpovedá tému zvyšných básní cyklu. Jej scenéria je prostá, ale zároveň plná významov, ktoré zvyšné básne pomáhajú doplniť.

Prvá z cyklu balád o trpkkej zime svojou scenériou uvádza trpkosť a biedu, ktorú zažívajú zvieratá počas zimy. (Na druhú sa pozrieme v kapitole o básňach zapisujúcich históriu.) V prvých dvoch dvojveršiach vykresľuje zimu krutú ku zvieratám, ale používa aj slovo *huai* 懷 (náruč/lono), ktoré v kontraste s nárekom zvierat z diaľky, akoby vyjadrovalo jeho ľútosť, aj keď v básni Jesenné rokliny (秋峽) sa tigrov znateľne desí.

前苦寒行二首 Balady o trpkkej zime: (prvá báseň cyklu)

漢時長安雪一丈, V dobe Han v Chang'ane nasnežilo za *zhang*³² snehu,

³¹ *Shang shan si hao* 商山四皓 – Štyria bielovlasí starci, ušľachtilí pustovníci z doby panovania cisára Qin Shi Huanga 秦始皇, ktorí odohrali významnú úlohu pri založení dynastie Han 漢 (206 p. n. l. - 220 n. l.).

牛馬毛寒縮如蝟。 srst' volov a koní taká studená, že sa schúlili do klobka ako ježkovia.

楚江巫峽冰入懷, Na rieke Chu a v rokline Wu mi vstupuje ľad do náručia,
虎豹哀號又堪記。 úzkostlivé náreky tigrov a leopardov sú opäť hodné zmienky.
秦城老翁荊揚客, Starý muž z mesta Qin je hosťom v Jingyangu,
慣習炎蒸歲絺綌。 zvykol si na nepríjemné horúčavy a po celý rok nosí ľahkú bielizeň.

玄冥祝融氣或交, Xuanming a Zhurong³³, ich *qi*³⁴ akoby sa krížilo,
手持白羽未敢釋。 držím v ruke vejár z bieleho peria a neodvážim sa ho pustiť.

6 Prírodné motívy s pozitívnymi konotáciami

Vzhľadom na Du Fuovu neutíchajúcu túžbu po domove je ťažké v jeho básňach nájsť konotácie prírodných motívov, ktoré by mali pozitívny základ – nestáva sa často, kedy sa básnik z niečoho teší a má túžbu to zapísať. Negatívne konotácie sú v Du Fuových básňach častejšie a ako sme mohli vidieť, väčšinou sa týkajú zimy alebo jesene, no mohli by sme diskutovať o tom, či Du Fu ako roľník v Kuizhou nemal príliš veľa času na zapísanie pozitívnych skúseností či pocitov, ktoré prežíval počas jari a leta. Pozrieme sa na dve básne, jednu z obdobia zimného slnovratu a druhú jesennú.

小至 Malý slnovrat

天時人事日相催, Ročné obdobia a ľudské záležitosti sa každý deň navzájom poháňajú,

冬至陽生春又來。 so zimným slnovratom sa rodí *yang* a jar znovu prichádza.

刺繡五紋添弱線, Na vyšívanie v päťfarebných vzoroch je pridaná tenká niť,

吹葭六琯動浮灰。 fúkaním na trúbku so šiestimi rúrkami sa mieša unášaný popol.³⁵

³² 1 zhang -3,3 m.

³³ Boh zimy a boh leta.

³⁴ 氣 *qi* – vzduch, para, dych, počasie, energia...

³⁵ Odkazuje k hudbe – šesť trúbok sa naplnilo trstinovým popolom a pri rôznych sviatkoch sa popol vyfúkol a bol unášaný vetrom. Pri zimnom slnovrate vypúšťala popol prvá trúbka (Owen 2016: vol. 5, s. 31).

岸容待臘將舒柳, Pobrežie čaká na dvanásty lunárny mesiac s rozkvitajúcimi
vrbami,

山意衝寒欲放梅。 nálada v horách túži vyraziť proti chladu rozkvitnutými
slivkami.

雲物不殊鄉國異, Tvary v oblakoch sa nijako nelíšia, krajina je neobvyklá,
教兒且覆掌中杯。 synovi som dal odpiť z pohára v mojich rukách.

Báseň vyjadruje premenu – so zimným slnovratom prichádza vedomie, že dni sa začnú predlžovať a zima čoskoro pominie. Všimnime si, že vyjadruje nie len očakávanie jari, ale s použitím spojenia *yang sheng chun* 陽生春 už vlastne tvrdí, že jar prichádza. S jarou súčasne prichádza aj radosť a sviatky s hudobným rituálnym predstavením. Ľudský svet, oslavy a ľudské očakávanie stavia do protikladu s prírodou a očakávaním samotnej prírody, ktorá sa chce s použitím personifikácie proti zime postaviť a netrpezlivo na slivkách ženie kvety do rozkvetu. Záver básne je veľmi zaujímavý – nevieme, ktorému synovi dáva odpiť zo svojho pohára, ani prečo a čo mu dáva odpiť, no možno je on sám tak netrpezlivý, že spoločne so synom oslavuje s pohárom vína.

Ďalšia báseň sa javí netypická a okrem druhého verša vyznieva pomerne idylicky a pokojne. Prvé a druhé dvojveršie sú si vzájomným protikladom – v prvom sa teší, že na jeseň sa mu vyčistí *qi* v pľúcach (pravdepodobne sa zlepší jeho astma vďaka vlhkému počasiu) a z toho, že si dokáže sám očesať vlasy. Nevieme však, či v paralele s druhým, oveľa viac melancholickejším dvojverším, nepoužíva tento verš ako lamentáciu nad tým, že čoskoro už nebude schopný sa sám ani očesať. V tejto básni sa však chceme predovšetkým zamerať na posledné dvojveršie, ktoré je napísané v rovnakom štýle, ako v predchádzajúcej básni Malý slnovrat. V predposlednom verši sa venuje krajine, opisuje, aká je rieka – pokojná, stála, v druhom zas obracia pozornosť na seba, situuje sa do práve popísanej krajiny a vyjadruje očakávanie – túžbu cestovať, ísť, kam sa mu zapáči. Toto dvojveršie je idylické, priam snové.

秋清 Jesenná čistota

高秋蘇肺氣, Vrchol jesene oživuje *qi* v mojich pľúcach,

白髮自能梳。 biele vlasy si dokážem očesať sám.

藥餌憎加減, Neznášam meniace sa dávkovanie mojich liekov,

門庭悶掃除。 som príliš mrzutý na to, aby som pozametal na dvore.
 杖藜還客拜, Opierajúc sa o palicu sa klaniam hosťom,
 愛竹遣兒書。 milujúc bambus, poslal som svojho syna, aby o ňom písal.
 十月江平穩, V desiatom mesiaci je rieka rovná a pokojná,
 輕舟進所如。 na ľahkom člne pôjdem, kam sa mi zapáči.

7 Popis scenérie v básňach za účelom vyjadrenia emócií

Scenéria v básni je často prepojená s básnikovými emóciami tak silno, že sa nedá určiť, či krajina ovplyvnila jeho pocity, alebo či pri písaní básne na základe svojich pocitov hľadá vhodnú scénu. Tak či onak prepojenia krajiny a emócií – predovšetkým radosti, nádeje, osamelosti a túžby vrátiť sa domov atď. v Du Fuových básňach tvoria majstrovské diela.

Du Fu ako prostý pozorovateľ prírody s jej pomocou vyjadruje ako pozitívne, tak aj negatívne pocity. V tretej básni cyklu Neskorá jar – o novo prenajatej doškovej chyži v Rangxi (暮春題灤西新賃草屋五首) popisuje svoj život ako život roľníka, ktorý sa trápi nad svojím životom a sám seba sa pýta na dôvod, prečo byť triezvy. Pri čítaní tejto básne si spomenieme na Tao Yuanminga a jeho chryzantémy pri východnom plote, ale aj utrápeného a vo víne utápaného Li Baia:

暮春題灤西新賃草屋五首 Neskorá jar – o novo prenajatej doškovej chyži
 v Rangxi (tretia báseň cyklu)

彩雲陰復白, Ružové oblaky sú raz tmavé, potom zas svetlé,
 錦樹曉來青。 brokátové stromy s úsvitom zelenajú.
 身世雙蓬鬢, Ja a svet – pár zmotaných kaderí,
 乾坤一草亭。 zem a nebesia – jeden doškový pavilón.
 哀歌時自短, Smutnými piesňami si krátim čas,
 醉舞為誰醒。 opitý tancujem, pre koho by som mal byť triezvy?
 細雨荷鋤立, Stojím v jemnom daždi s motykou na pleci,
 江猿吟翠屏。 gibony od rieky nariekajú na smaragdových útesoch.

Popis okolitej scenérie je ako krásny, farebný impresionistický obraz, no Du Fu sa ním nezdá byť príliš ohromený. Využíva tu vyššie spomenutý princíp „oko kamery“, no v tejto konkrétnej básni trochu mení zaužívanú štruktúru – úvod predstavuje okolitú krajinu, pomaly sa zameriava na detaily, na seba a na svoje pocity, na záver však znovu oddaľuje svoj pohľad a čitateľovi poskytuje „nadhľad“ nad celkovou scénou. Prvé dvojveršie vyjadruje plynutie času: oblaky sú raz tmavé a raz farebné (azda za súmraku); niekedy prší, inokedy sa vyčasi. V druhom dvojverší je zas naopak spomenutý úsvit a zelenajúce sa stromy. Básnik si možno uvedomuje všetku tú krásu, ale následne obracia pozornosť na seba, na svoj vek, plynúci čas, žiaľ a útrapy pracujúceho muža, ktorý zvyrazňuje nám už dobre známy nárek gibbonov.

江梅 Riečna slivka

梅蕊臘前破, Slivkové puky sa otvárajú pred sviatkom La,
 梅花年後多。 slivkových kvetov je počas roku mnoho.
 絕知春意好, Dobre viem, že jar má dobré úmysly,
 最奈客愁何。 ale čo pomôže proti jesennému smútku pustovníka?
 雪樹元同色, Zasnežené stromy majú v podstate rovnakú farbu,
 江風亦自波。 i riečny vietor tu zdvíha vlny.
 故園不可見, Nedovidím na záhrady domova,
 巫岫鬱嵯峨。 týči sa tu pochmúrny vrchol hory Wu.

V úvode práce sme načrtli zamyslenie sa nad Du Fuovým obdobím v Kuizhou, kedy sa začal ako prvý zaujímať o písanie básní ako o profesiu (Chou 1995: 63–64). Du Fu sa v básňach pozerá na seba ako na niekoho, kto píše básne a ich prostredníctvom vyjadruje svoje pocity či túžby. V nasledujúcej ukážke kladie dôraz aj na potreby svojej rodiny.

謁真諦寺禪師 Návšteva mnícha z chrámu Zhendi (Chrám pravej Podstaty)
 蘭若山高處, Budhistický chrám postavený vysoko na hore,
 煙霞嶂幾重。 hmla a oblaky zahaľujú niekoľko útesov.
 凍泉依細石, Zamrznuté pramene sa nakláňajú pozdĺž tenkých skál,

晴雪落長松。 trblietavá inovať padá na vysoké borovice.
 問法看詩忘, Keď sa pýtam na Dharmu, zabúdam na poéziu,
 觀身向酒慵。 keď rozjímam nad sebou, som lenivý piť víno.
 未能割妻子, Ešte sa nemôžem oddeliť od svojej ženy a detí,
 卜宅近前峰。 a postaviť si obydlie neďaleko útesu.

Zimná scenéria s budhistickým chrámom v pozadí, nehybné, zamrznuté pramene či inovať padajúca na borovice (symbol dlhovekosti) podnecujú myšlienky o pravej podstate bytia a správnej životnej ceste. Du Fu tu (celkom nekonvenčne) načrtáva svoje myšlienky opustiť rodinu. V ostatných básňach je zrejmé, ako svoju rodinu miluje, ako je svojej žene oddaný a aké má o deti starosti, ale tu je ohromený nehybnou prírodou až do takej miery, že „zabúda na poéziu“, a je ovplyvnený budhistickými zákonmi natoľko, že by bol možno ochotný vzdialiť sa od blízkych a žiť ako mních. V tých dobách odchod do ústrania s cieľom stať sa mníchom bolo celkom časté, Du Fu samotný však vo svojich básňach väčšinou túži po službe cisárovi a spoločnosti a zároveň využití svojho potenciálu, a toto zastavenie je preto preňho samotného nezvyčajné. Nakoniec však z očarovania tichou scenériou precitá a uvedomuje si, že sa od svojich blízkych ešte nemôže odlúčiť.

8 Záhrada v Rangxi

Du Fuov ovocný sad, záhrada a roľnícke povinnosti sú špecifické pre obdobie, ktoré strávil v Kuizhou. V množstve básní popisuje rôzne udalosti zo svojho života, kým sa stará o hydinu, sadenice zeleniny, alebo keď interaguje s miestnymi roľníkmi, susedmi či známymi.

Úvodná báseň (dokopy 21 dvojverší) je nádherným opisom večernej scenérie vyjadrujúcej plynutie času, ale na rozdiel od ostatných básní, v ktorých sa takáto symbolika vyskytuje, je tu nedotieravá, básnik ju necháva prirodzene plynúť, nest'ážuje sa na starnutie. Zameriava sa na naopak na horúce počasie, ktoré akoby spomaľovalo plynúci čas. V úvode sa čitateľovi naskytá pohľad na samotného básnika a jeho uvedenie rieky, ktorá sa „vracia“ (*gui* 歸), vyvoláva pocit odlúčenia a myšlienky za domovom. Samotný názov básne pritom symbolizuje odlúčenie a spojenie s pustovníckym životom.

柴門 Prútené vrátka (1.–4. dvojveršie)

泛舟登灊西， Preplával som na svojom člne a vystúpil v Rangxi,
 迴首望兩崖。 otočil som hlavu a zahľadel sa na dva útesy.
 東城乾旱天， Na východe mesta je suché počasie,
 其氣如焚柴。 vzduch ako horiace prúty na podpal.
 長影沒窈窕， Dlhé tieň sú nepôvabné,
 餘光散哈呀。 lúče zapadajúceho slnka sa rozptyľujú.
 大江蟠嵌根， Veľká rieka sa vinie okolo svahov,
 歸海成一家。 vracia sa do mora, stane sa jednou rodinou.

V nasledujúcej básni Záhrada (園) popisuje takmer dokonalú, ničím nerušenú letnú atmosféru, no v treťom dvojverší popis idylickej prírody narúša a zamýšľa sa nad svojimi dôvodmi k životu v ústraní. Popisuje síce skromné podmienky a úrodu, ale i tak je s ňou spokojný. V druhom dvojverší používa poprehadzovaný slovosled, zameriava sa najprv na celok a potom na detail (loďka na vode) a v štvrtom verši najprv na detail (plody) a až potom na celok (vetvy stromu). Zároveň v prvom verši konkrétneho dvojveršia používa sloveso pôsobiace na loďku a v druhom je to naopak – detail pôsobí na celok. To, že potok kolísa loďku a karmínové plody ohýbajú vetvy a nie naopak, zdôrazňuje činiteľa deja. Du Fu tým dvojveršie zvýrazňuje, núti čitateľa zastat', spozornieť a zamyslieť sa, lepšie si predstaviť pokojnú scenériu. Značí to hru so slovami, ktorou básnik dokazuje svoje majstrovstvo a talent, no zároveň aj radosť z krásnej prírody a zo života na vidieku v Tao Yuanmingovom duchu.

園 Záhrada

仲夏流多水， Uprostred leta pretečie veľa vody,³⁶
 清晨向小園。 za jasného rána smerujem do svojej malej záhradky.
 碧溪搖艇闊， Kolísa sa loďka na širokom, smaragdovom potoku,
 朱果爛枝繁。 vetvy sa ťažkopádne prehýbajú pod mäkkými, karmínovými
 plodmi.
 始為江山靜， Spočiatku to bolo pre pokoj riek a hôr,
 終防市井喧。 nakoniec to bolo pre vyhnutie sa hluku z trhu.

³⁶ Zhongxia 仲夏 – piaty mesiac v lunárnom kalendári.

畦蔬繞茅屋， Políčka so zeleninou obklopujú doškovú chyžu,
自足媚盤飧。 stačia na to, aby dodali chuť jedlu na tanieri.

Du Fu sa nevyhýba interakcii s ostatnými obyvateľmi, vo niektorých svojich básňach však na ľudí reaguje inak, než v iných. Preto postavíme do kontrastu tri básne, kde uvádza svojich známych alebo susedov. Prvá báseň Záhradník posielal melóny (園人送瓜) je oslavou vznešeného plodu ale zároveň aj poďakovaním samotnému záhradníkovi, ktorý ich dopestoval. Básnik sa raduje z krásy melónov a všednej vidieckej téme dodáva vznešenosť s pomocou prirovnaní. Melóny prirovnáva k zázračným hubám lingzhi³⁷, záhradníka dokonca stavia nad markíza z Donglingu (dynastia Qin). Markíz po páde dynastie prišiel o svoj majetok a v chudobe pestoval svoje melóny, ktoré boli preslávené ich skvelou chuťou.

園人送瓜 Záhradník posielal melóny

江間雖炎瘴， Aj keď je pri rieke horúco a dusno,
瓜熟亦不早。 melóny nedozrievajú príliš skoro.
柏公鎮夔國， Vojvoda Bo³⁸ stráži štát Kui,
滯務茲一掃。 vybavil všetky nepríjemné úlohy.
食新先戰士， Čerstvé smerujú najskôr k vojakom,
共少及溪老。 podelí sa o to málo so starcom pri potoku.
傾筐蒲鵠青， Kôš zelených melónov
滿眼顏色好。 napĺňa moje oči krásnou farbou.
竹竿接嵌竇， Stonky bambusov vedú do jaskyne,
引注來鳥道。 odkláňajú vodu do cestičky vtákom.
沈浮亂水玉， Potopené alebo plávajúce, rozptýlené v krištáľových vodách,
愛惜如芝草。 cením si ich ako magické huby.
落刃嚼冰霜， Zarežem nožom, je to, akoby som žul ľad a mráz,
開懷慰枯槁。 uvoľnený utešujem svoje chradnutie.

³⁷ Huba Reishi/Lingzhi (*ganoderma lucidum*). V staroveku sa verilo, že prinášajú šťastie a že po jej požití sa človek stane nesmrteľným.

³⁸ Vojvoda Bo, inak *tudi ye* 土地爷 – patrón pôdy, tradične uctievané božstvo už od dynastie Han.

許以秋蒂除， Sľúbil, že na jeseň, keď odstráni stopky,
 仍看小童抱。 znovu uvidím chlapca niesť ich v náručí.
 東陵跡蕪絕， Stopy kniežat'a z Donglingu sa stratili v burine,
 楚漢休征討。 Chu a Han zastavili svoje trestné výpravy.
 園人非故侯， Záhradník nie je knieža z minulosti,
 種此何草草。 kdeže by sadenie odbavil povrchne.

V básni 孟氏 Rodina Mengových popisuje bratov, ktorí vynikajú svojou úctou a starostlivosťou o rodičov. V tejto básni Du Fu znovu oslavuje ich šikovnosť a predovšetkým ich synovskú oddanosť, pričom používa známy príbeh, kde Zilu 子路, Konfuciov žiak, ťažko pracoval, aby pre rodičov zadovážil vrece ryže. Du Fu usilovnosť bratov Mengovcov zvyrazňuje s pomocou prírodného obrazu – skutočnosť, že sa učia pri jesenných stromoch, môže znamenať, že tak usilovne obrábajú pole, že pravdepodobne nemajú ani čas vrátiť sa domov a učia sa priamo vonku. Na záver Du Fu ukončuje svojou dilemou vzdelania vlastných synov.

孟氏 Rodina Mengových

孟氏好兄弟， Mengovci sú dobrí bratia,
 養親唯小園。 starajú sa o rodičov iba s malou záhradkou.
 承顏胝手足， Mozol'natými rukami a nohami slúžia svojim starším,
 坐客強盤飧。 hosťovi vnútia tanier s jedlom.
 負米夕葵外， Okrem pestovania ryže a zeleniny³⁹
 讀書秋樹根。 sa učia pri koreňoch jesenných stromov.
 卜鄰慚近舍， Hanbím sa, že bývam tak blízko,
 訓子學誰門。 komu mám zveriť synov na štúdium?

Posledná z básní, kde sa vyjadruje o svojich známych v Kuizhou, je báseň o pätnástich dvojveršiach, v ktorej Du Fu prakticky píše zápisky zo svojho života, ako

³⁹葵 značí pravdepodobne *Malva verticillata* z čeľade slezovité. *Malva verticillata* sa tiež označuje ako 冬葵, čo by zodpovedalo nezrovnalostiam ohľadom znaku 夕. V rôznych edíciách sa totiž vyskytuje aj znak 力 alebo 寒.

o tom vypovedá aj názov. Uvádza predstavením seba samého v prvom dvojverší a v druhom pokračuje predstavením jeho susedov. V treťom však znovu rozpráva o sebe a celkom nekonvenčne sa vyjadruje o obmedzeniach spoločenskej etikety, ktoré sa mu stali vyčerpávajúce, v kontraste so stretnutí s dedičanmi, kde sa teší z voľnosti bez formálnych predpisov spoločenského styku. Du Fu si na život v Rangxi a na svojich susedov pravdepodobne celkom zvykol, pretože nasledujúce verše vyjadrujú precítený záznam jeho roľníckej činnosti. Zdá sa, akoby si užíval a tešil sa z prírody a z práce, ktorú vykonáva, a súčasne, že sa v tomto prostredí úplne zabýval, je produktívny a má čas aj na premýšľanie a sebareflexiu. Čitateľ nadobúda pocit spokojnosti, až kým sa na scéne neobjavia dva biele žeriavy. Smutný úkaz básnika vytrháva z pracovnej zaneprázdnenosti a ľútosť (zároveň súcit, ktorý sa v jeho básňach často objavuje) nad poraneným vtákom mu prináša melanchóliu. Zostáva otázkou, či táto reálna scéna, ktorej sa Du Fu stal svedkom, nesie aj symbolické významy.

暇日小園散病將種秋菜督勤耕牛兼書觸目 Deň voľna v mojej malej záhrade, choroba poľavila, chystám sa sadiť jesennú zeleninu, dohliadam na volský pluh a píšem o tom, čo mi padne do oka

不愛入州府，	Nerád chodím na úrad prefektúry,
畏人嫌我真。	bojím sa, že ľudia pohrdnú mojou poctivosťou.
及乎歸茅宇，	Ale keď sa vraciam do svojho slameného príbytku,
旁舍未曾嗔。	vo vedľajšom obydlí ma nikdy neznevažujú.
老病忌拘束，	Starý, chorý človek si protiví obmedzenia [spoločenskej etikety],
應接喪精神。	[zdvorilé] vítanie hostí ma vyčerpáva.
江村意自放，	V tejto dedine pri rieke majú myšlienky voľný priechod,
林木心所欣。	srdce sa teší zo stromov v lese.
秋耕屬地濕，	Na jeseň sa orie, keď je pôda mokrá,
山雨近甚勻。	v poslednej dobe sú horské dažde pomerne rovnomerné.
冬菁飯之半，	Zimný kvitnúci pór tvorí polovicu jedla,
牛力晚來新。	volý na večer nadobúdajú novej sily.
深耕種數畝，	Pri hlbokkej orbe zasadím niekoľko mu,
未甚後四鄰。	nezaostávam veľmi za svojimi susedmi.

嘉蔬既不一， Najlepšia zelenina nie je len jedného druhu,
 名數頗具陳。 je tu vidieť rôzne odrody.
 荊巫非苦寒， Na horách Jing a Wu nie je krutá zima,
 采擷接青春。 zber (tam) pokračuje až do jari.
 飛來兩白鶴， Prileteli dva biele žeriavy,
 暮啄泥中芹。 za súmraku vyzobali zeler z blata.
 雄者左翮垂， Samcovo ľavé krídlo bolo ovisnuté,
 損傷已露筋。 a poranené tak, že mal odhalený sval.
 一步再血流， Každým krokom mu vytieklo viac krvi,
 尚經矰繳勤。 stále trpí kvôli dobre mierenému šípku.
 三步六號叫， Tri kroky a šesť zvolaní,
 志屈悲哀頻。 zlomená vôľa, naliehavý smútok.
 鸞凰不相待， Fénix to nečakal,
 側頸訴高旻。 ohol krk a sťažoval sa vysokým nebesiam.
 杖藜俯沙渚， Opieram sa o svoju palicu a pozerám na piesočné ostrovčeky,
 為汝鼻酸辛。 kvôli tebe sa mi hrnú slzy do tváre.

Všetky tri básne majú odlišné témy, ale jeden prvok – ľudský kontakt, majú spoločný. V jednej básni Du Fu vyzdvihuje záhradníka s pomocou jeho dopestovanej úrody, v druhej chváli bratov a v tretej básni prechod z rozprávania o ľuďoch, ktorí jeho kvality neboli schopní doceniť, k zmienke o komunite, ktorá je vždy ochotná ho prijať, ale on sám si asi niekedy cení osamelého života v odlúčení.

Život v odlúčení popisuje aj v nasledujúcej básni o daždi. Jarný dážď so sebou prináša temnotu, nebezpečné, rozbúrené vody a veterné počasie. V polovici básne však nastáva predel. Priblíženie sa ku kvetom a detailom pôsobí esteticky, akoby dážď zrazu ustal a nastalo ticho vyrušované iba rosou pokropenými broskyňami. Básnik sa nezabúda situovať do básne spomienkou na známeho pustovníka a posledný verš naznačuje, že z Rangxi nie je možné odísť.

江雨有懷鄭典設 Pri daždi na rieke myslím na dianshe⁴⁰ Zhenga
 春雨暗暗塞峽中, Jarný dažď zatemňuje rokliny,
 早晚來自楚王宮。 skôr či neskôr prichádza z Chuského kráľovského paláca.
 亂波分披已打岸, Rozbúrené vlny sa rozdeľujú a bijú o breh,
 弱雲狼藉不禁風。 slabé roztrúsené mraky neodolávajú vetru.
 寵光蕙葉與多碧, Svetlo rozmaznáva listy orchideí⁴¹ a činí ich sýto zelené,
 點注桃花舒小紅。 kvapky sa rozlievajú po broskyňových kvetoch a roztekajú sa
 do červena.

谷口子真正憶汝, V ústí údolia si spomeniem na teba, Zheng Zizhen⁴²
 岸高灤滑限西東。 breh je vysoký, klzko v Rangxi ohraničuje západ a východ.

Poslednú ukážku napísal Du Fu vo Východnom Rang, ale píše o svojich pomarančoch na sade v Rangxi. Prší, takže sa nemôže vrátiť a dažďová atmosféra prináša zamyslenie sa nielen nad týmto lahodným ovocím. Celá báseň pozostáva zo šestnástich dvojverší, pre potreby práce analyzujeme len časť básne. Prvé verše básne sú akoby jednoduchým zápiskom z denníka, básnik zaznamenáva čas, kedy zapisuje báseň, jeho plány, ktoré boli prekazené dažďom. Zároveň vyjadruje vážnosť situácie s opisom prievozníkov, ktorí v takomto počasí nevyplávajú. Tu píše o svojej túžbe vrátiť sa do Rangxi, no piate dvojveršie má pre čitateľa oboznámeného s Du Fuovou situáciou hlbší význam.

阻雨不得歸灤西柑林 Kvôli dažďu sa nemôžem vrátiť do pomarančového sadu v Rangxi

(5. dvojveršie)

佇立東城隅, Dlho postávam na okraji východných hradieb,
 悵望高飛禽。 smutne pozerám na vysoko poletujúcich vtákov.

⁴⁰ *Dianshe* 典設 bol úradný titul – Úrad pre domáce záležitosti. (v anglickom preklade Household affairs (Owen 2016: vol. 5. s. 85))

⁴¹ Owen prekladá ako „listy bazalky“. (ibid.) V spojení 蕙蘭 môže značiť *Cymbidium faberi* (druh orchidey), samotné 蕙 môže označovať aj 佩兰 *Eupatorium fortunei* (z čeľade astrovité).

⁴² Zheng Pu/Zheng Zizhen, pustovník z „ústia údolia“, často je naňho v básňach odkazované s pomocou výrazu „鄭谷“ *Zhenggu* (Zhengovo údolie) alebo 谷口子真 (Zi Zhen z ústia údolia).

Toto dvojveršie neznamená len túžbu vzlietnuť a vrátiť sa do svojho pomarančového sadu na západe, ale aj smútok za domovom alebo dokonca túžbu odletieť od každodenného trápenia. Vo zvyšku básne však popisuje svoju úrodu, starostlivosť, ktorú venoval sadu a zvýrazňuje ich hodnotu tým, ako ich v minulosti lénne kniežatá používali ako dary a výbercovia daní ich prijímali ako úplatky. Du Fu považuje svoje pomarančovníky za „bezstarostné“ (*xuxu* 虛徐), zatiaľ čo on sám sa trápi. Čo všetko je predmetom jeho trápenia, môžeme len hádať. V tejto kratšej prostej básni o pomarančoch sa nachádza všetko – pokročilý vek, spomínaný smútok za domovom či sociálne neprávosti v podobe podplatených výbercov daní.

(8.–14. dvojveršie)

園柑長成時, Keď pomaranče v mojej záhrade dozrejú,
三寸如黃金。 majú tri cuny⁴³ ako žlté zlato.
諸侯舊上計, Keď lénne kniežatá v minulosti dávali hlásenie trónu,
厥貢傾千林。 na svoje dary použili tisíc hájov⁴⁴.
邦人不足重, Krajania si ich dostatočne nevážia,
所迫豪吏侵。 uzurpujú si ich šikanujúci výbercovia daní.
客居暫封植, Keď som sa sem nasťahoval, hneď som ich zasadil,
日夜偶瑤琴。 či je noc či deň, niekedy hrám na nefritovú gitaru.
虛徐五株態, Týchto päť stromov je bezstarostných,
側塞煩胸襟。 kým ja mám srdce plné starostí.
焉得輟雨足, Ako by som mohol zastaviť tieto dažďové kvapky,
杖藜出嶇嶽。 opierajúc sa o svoju palicu⁴⁵, vystúpim na ostré útesy.
條流數翠實, Spočítam jadeitové plody na konároch,
偃息歸碧潯。 potom sa vrátim k smaragdovým prameňom, aby som si oddýchol.

⁴³ V histórii sa miery neustále menili, v súčasnosti sú 3 cuny úmerné 9,9 centimetrom.

⁴⁴ Dvojveršie ťažko zrozumiteľné, preklad podľa Owena (2016: vol. 5, s. 159).

⁴⁵ Palica pravdepodobne z 藜莖 – *chenopodium album* (mrlík biely), v strednej Európe považovaný za invazívnu burinu, v Ázii je súčasť pokrmov.

Báseň Pomarančový sad (甘林) dokonale zhŕňa Du Fuov pobyt v Rangxi. Všímame si, že sad sa pre Du Fua stal symbolom idylly v Rangxi. Je vďačný za to málo, čo má, užíva si prírodu, vtáky, slnečné lúče a pokoj, ktoré mu život v odlúčení prináša. V tejto idyle však nezostáva príliš dlho kvôli svojmu pokročilému veku a stále sa trápi kvôli vojenským nájazdom, povstaniam a útlaku.

甘林 Pomarančový sad

舍舟越西岡, Vyšiel som z člna a prešiel cez západný kopec,
入林解我衣。 vošiel do hája a odviazal si šaty.
青芻適馬性, Čerstvé seno vyhovuje konskej povahe,
好鳥知人歸。 a dobré vtáky vedia, že som sa vrátil.
晨光映遠岫, Ranné svetlo žiari na vzdialený vrchol,
夕露見日晞。 večerná rosa vidí prvé slnečné lúče.
遲暮少寢食, Na súmraku života jem a spím menej,
清曠喜荊扉。 teší ma, že moja prútená brána je výrazná a široká.
經過倦俗態, V minulosti ma vyčerpali svetské spôsoby,
在野無所違。 v divočine nie je nič, čo by mi prekážalo.
試問甘藜藿, Ak sa spýtate, mám rád suchý šalát⁴⁶,
未肯羨輕肥。 neodvážim sa závidieť tým s tučnými koňmi.
喧靜不同科, Hluk a pokoj nie sú na rovnakej úrovni,
出處各天機。 slúžiť alebo žiť v ústraní – to je vôľa nebies.
勿矜朱門是, Nepovažujte karmínové brány za to, čo je správne,
陋此白屋非。 nepohŕdajte touto obyčajnou chyžou ako niečím, čo je nesprávne.
明朝步鄰里, Zajtra ráno pôjdem k susedovi,
長老可以依。 k starému človeku, na ktorého sa môžem spoľahnúť.
時危賦斂數, Časy sú nebezpečné, dane často vyberané,
脫粟為爾揮。 olúpem preňho ryžu.
相攜行豆田, Spoločne pôjdeme na fazuľové poličko,

⁴⁶ Strava chudobných (už zmieňované *Chenopodium album* v kombinácii pravdepodobne s *Agastache rugosa* – druh mäty).

秋花藹菲菲。 kde sú jesenné kvety bohaté a voňavé.
 子實不得喫, Plody nebudeme jesť,
 貨市送王畿。 predáme ich na trhu a pošleme do hlavného mesta.
 盡添軍旅用, Všetko bude na použitie pre armádu,
 迫此公家威。 čo je vynútené verejným záujmom.
 主人長跪問, Hostiteľ si kľakne a pýta sa:
 戎馬何時稀。 kedy vojnových koní ubudne?
 我衰易悲傷, Chátram, ľahko zosmutniem,
 屈指數賊圍。 na prstoch počítam povstalecké obklúčenia.
 勸其死王命, Nalieham naňho, aby zomrel na príkaz kráľa⁴⁷,
 慎莫遠奮飛。 varujem ho, aby neletel ďaleko.

9 Z Príroda v príležitostných básňach (žáner *yongwu* 詠物)

V porovnaní s básňami o záhrade v Rangxi, príležitostné básne akoby boli určené pre inú cieľovú skupinu, ako tie z vidieckeho prostredia. Du Fu rozlišuje medzi používaním nespočetných tradičných a známych mytologických stvorení či záhadných príbehov o nesmrteľných, a medzi prostým vyobrazením krajiny, ktorá má síce symbolický význam, ale nie je tak prezdobená ako v básňach určených pre členov aristokratickej vrstvy.

Príležitostné básne sú skupinou básní, ktoré boli cenené na aristokratických dvoroch, oslavách či stretnutiach. Už vyššie sme spomenuli, že cieľom príležitostných básní je ohromiť čitateľa svojou krásou a veľkoleposťou. S príležitostnými básňami úzko súvisí aj žáner *yongwu*, básne popisujúce určité predmety, či v prípade autorov prírodnej lyriky aj časti prírody – zvieratá, jednotlivé rastliny, atď. Básne o predmetoch sú charakteristickými pre žáner *fu* 賦 (dlhé popisné básne z konca dynastie Han s hlavnou témou nádhery dvorského života). V básňach *yongwu* sa autor zameriava na využitie literárnych narážok, s pomocou vlastností predmetov a ich alegorických významov poukazuje na ľudský charakter či politické pomery (Lomová 1995: 7–8). U Du Fua majú tieto básne rôzny počet veršov, prírodné motívy vyskytujúce sa v básňach zaujímajú menšiu časť básne, pretože takéto básne, určené pre vzdelanú spoločnosť, sú plné

⁴⁷ Verš ťažko zrozumiteľný, preklad podľa Owena (2016: vol. 5, s. 159).

predovšetkým odkazov na významné osobnosti. Nad týmto žánrom sa zamýšľame s cieľovou otázkou, či Du Fu používa prírodu oslobodenú od negatívnych konotácií, alebo naopak aj v oslavných básňach, ako sú básne určené jeho priateľom, známym, či určené na oslavu šľachetných osobností, skrýva smútok a tragédiu, alebo poukazuje na nedostatky spoločnosti.

Pozrime sa najprv na cyklus, ktorý píše počas očakávania príchodu jeho brata. V prvej básni cyklu vykresľuje udalosť a okolnosti, za akých brat Guan prichádza. Už po prečítaní prvého prírodného dvojveršia nám je jasné, že s pomocou jari (*chun* 春) uvádza radosť po dlhom smútku či útrapách, ktoré vyjadruje prítomie rokľín. Du Fuov brat putoval cez oblasť, ktorá sa zmietala vo vojnových výbojoch a odvtedy o ňom Du Fu evidentne nemal žiadne správy. List, ktorý mu od brata prišiel, mu vrátil nádej. Prvé a druhé dvojveršia sú významovo prepojené a tieň vrhaný horami nad roklinou vyjadruje predovšetkým Du Fuove chátrajúce zdravie.

V druhej básni cyklu básnik používa omnoho viac prírodných symbolov – vyskytujú sa tu Du Fuova obľúbená symbolika vtákov, straky sa v minulosti používali na označenie host'a, pretože robili hluk, keď niekto kráčaľ okolo. Trasochvosty tradične symbolizujú bratov. Tretie štvorveršie je hravé, nádherne vyjadruje nedočkavosť autora skrze „podozrenie“, že sú to víby a vietor, ktoré sú zodpovedné za Du Guanovu dlhú cestu.

喜觀即到復題短篇二首 Šťastný, že Guan zanedlho dorazí, píšem ďalšie dve krátke básne

I

巫峽千山暗, Rokline Wu tieni tisíc hôr,
終南萬里春。 od pohoria Zhongnan, desaťtisíc jarí.
病中吾見弟, V chorobe stretnem svojho brata,
書到汝為人。 prišiel list, stále si medzi živými.
意答兒童問, Dúfam, že odpovieš na otázky detí,
來經戰伐新。 nedávno si prechádzal vojnovými oblasťami.
泊船悲喜後, Po trpkom a radostnom zvitání, keď vaša loď zakotví,
款款話歸秦。 srdečne si povieme, že ideme domov do Qin.

II

待爾嗔烏鵲, Čakám na teba, hnevám sa na straky,

拋書示鵲鷓。 list ukazujem trasochvostom.
 枝間喜不去, [Straky] zostávajú medzi vetvičkami, neodlietajú preč,
 原上急曾經。 [trasochvosty] na rovine ponáhľajú, aby [strakám] pomohli.
 江閣嫌津柳, Pavilón pri rieke – podozrievam vŕby na sútoku riek,
 風帆數驛亭。 vietor v plachtách – počítam zastávky.
 應論十年事, Porozprávame o záležitostiach z posledných desiatich rokov,
 愁絕始星星。 môj žiaľ zmizne a hviezdy sa rozsvietia.

Druhý úryvok je z básne dlhej až 30 dvojverší, napísanej k oslave administratívneho asistenta Xue. V prvom až piatom dvojverší ho prirovnáva k vtákovi, vo zvyšku básne odkazuje na rôzne mýtické postavy či tvory (fénix aj draci) i významné historické osobnosti. V tejto básni nepoužíva žiaden definovaný druh vtáka ako inokedy, jednoducho ho označuje ako „有好鳥“ *youhao niao* (dobrý vták). Vieme o ňom však, že má snehobiele perie, vyjadrujúce čistotu v kontraste s tmavou oblohou. Administrátora Xue prirovnáva k takémuto priam snovému vtákovi.

奉酬薛十二丈判官見贈 S úctou odpovedám na báseň, ktorú mi daroval administratívny asistent Xue (12)

(1:–5. dvojv.)

忽忽峽中睡, Zdriemol som si medzi roklinami,
 悲風方一醒。 zobudil ma žalostný vietor.
 西來有好鳥, Zo západu priletel dobrý vták,
 為我下青冥。 zostupoval ku mne z tmavomodrej oblohy.
 羽毛淨白雪, Páperie čisté ako biely sneh,
 慘澹飛雲汀。 letel ponad zamračenú pláž.
 既蒙主人顧, Po prijatí stanoviska hostiteľa,
 舉翮唳孤亭。 rozťahol krídla a vrieskal k osamelému pavilónu.
 持以比佳士, Dovoľte mi, aby som to použil na porovnanie s vynikajúcim
 človekom,
 及此慰揚舲。 ktorý ma sem prišiel potešiť a chystal sa vyplávať.

V predposlednej básni dlhej pätnásť dvojverší, s celkom tradičným typom názvu popisujúcim okolnosti, aj príležitosť, používa len jeden prírodný motív. Zvyšok básne popisuje zásluhy rodiny vo vojenských ťaženiach. V šiestom dvojverší básne spája prírodu s vďakou, oslavou a chválou svojho kuizhouského patróna Bo Maolina a jeho rodiny. Ako sme videli v predchádzajúcich dvoch ukázkach, Du Fu často používa vtákov ako symbolický motív na vyjadrenie ušľachtilosti ľudí, tentokrát však Bo Maolina prirovnáva k prekrásnym kosatcom a orchideám, či k okrasnému nefritu symbolizujúcim čistotu, ušľachtilosť a morálne hodnoty.

覽柏中丞兼子姪數人除官制詞因述父子兄弟四美載歌絲綸 Po prečítaní ediktu, ktorý udeľuje úrad najvyššiemu cenzorovi Bo a jeho synovi a synovcom, uvádzam správu o výnimočnosti rodiny Bo v piesni o navíjaní hodvábu

(6. dvojveršie)

子弟先卒伍, Mladší členovia rodiny vstúpili do popredných armádnych jednotiek,

芝蘭疊瓊璠。 [ich charakter je ako] kosatce a orchidey, nahromadený okrasný nefrit.

Úvod básne určenej prefektovi Liu Bohuovi sa od zvyšku básne líši svojou zrozumiteľnosťou. Pokračuje ťažko zrozumiteľnými prirovnaniami k rôznym mýtickým zvieratám či k zásluhám známych učencov. Rozbor celej básne presahuje zámery práce – zameriame sa len na úvod, kde znovu používa scenériu na uvedenie atmosféry a svojich zámerov. Viac krát zdôrazňuje svoje chátrajúce zdravie v kontraste s mýtickými a historickými postavami. Alabastrový strom v piatom dvojverší môže symbolizovať strom pokrytý snehom alebo aj ušľachtilého človeka a Nefritový povraz môže byť súhvezdím alebo symbolizovať kvapky padajúceho dažďa. Na tomto úryvku je zachytené nielen prosté plynutie času, ale aj jeho nestálosť a premenlivosť.

寄劉峽州伯華使君四十韻 Poslané Liu Bohuovi, prefektovi zo Xiazhou:
Štyridsať dvojverší

(1.–6. dvojv)

峽內多雲雨, V roklinách je veľa oblakov a dažďov,

秋來尚鬱蒸。 keď príde jeseň, nahromadí sa dusná para.
 遠山朝白帝, Ďaleké hory sa nakláňajú k Bielemu cisárovi,
 深水謁夷陵。 hlboké vody navštevujú Yiling.⁴⁸
 遲暮嗟為客, Povzdychol som si, že na sklonku života som stále pocestným,
 西南喜得朋。 ale teším sa, že som si našiel priateľa na juhozápade.
 哀猿更起坐, Smútiace gibony nepokojne vstanú a zas si sadnú,
 落雁失飛騰。 potápajúca sa divá hus je neschopná vyletieť do výšin.
 伏枕思瓊樹, Na lôžku myslím na alabastrový strom,
 臨軒對玉繩。 z môjho zábradlia hľadím na Nefritový povraz.
 青松寒不落, Zelená borovica v zime neopadáva,
 碧海闊逾澄。 smaragdové more je čoraz jasnejšie vo svojej rozľahlosti.

Doteraz sme sa venovali príležitostným básňam, ktoré vyzdvihovali ľudské kvality, v nasledujúcich ukážkach Du Fu píše básne *yongwu* o predmetoch. Tieto básne boli napísané pravdepodobne na objednávku – v prvom prípade na oslavu zbrane, v druhom na oslavu dvoch jastrabov, majestátnych vtákov, ktoré sa nedali chytiť do klietky.

荊南兵馬使太常卿趙公大食刀歌 Pieseň o arabskom meči lorda Zhaa z Jingnanu, komorníka pre slávnostné ceremonie

(4.–7. dvojveršie)

壯士短衣頭虎毛, Statný vojak v krátkom oblečení, na hlave tigria koža,
 憑軒拔鞘天為高。 opiera sa o zábradlie, vytáhuje meč z pošvy, činí nebesia vyššími.

翻風轉日木怒號, Prevracia vietor, otáča slnko, stromy vyjú,
 冰翼雪淡傷哀獠。 ľadové krídla, jemný sneh raní lamentujúce opice.
 鑄錯碧巖鸚鵡膏, Vyrezávaná nádoba vykladaná nefritom na tuk z potácky,
 鏗鏘已瑩虛秋濤。 hrot čepele sa už leskne v pokojných jesenných vlnách.
 鬼物撒捩辭坑壕, Démoni sa otáčajú a opúšťajú priekopy,
 蒼水使者捫赤條。 posol sivých vôd hľadá svoje červené hodvábne stuhy.⁴⁹

⁴⁸ Yiling – pohrebisko chuských kráľov v provincii Hubei.

Tento úryvok z básne celkovo so šiestimi dvojveršíami je príkladom použitia prírodných obrazov na vyjadrenie pozitívnych kvalít predmetu. Prírodné obrazy však aj tu Du Fu dopĺňa aj mýtickou symbolikou. Čitateľ si vďaka popisu vie meč predstaviť, ale zároveň skrze prírodu pochopiť jeho esenciu a vznešenosť. Samozrejme, autor v básni neskôr prenáša svoju pozornosť na súčasného majiteľa zbrane a tak vyzdvihuje aj jeho kvality, morálne hodnoty a silu, akej sa boja banditi a skorumpovaní úradníci.

Keď sa znovu vrátíme k motívu vtákov, nasledujúce príležitostné básne boli napísané na žiadosť generála Wanga vďaka jeho očarovaniu silnými a jedinečnými tvormi. Pozrime sa najprv na posledné tri verše⁵⁰ básne Dva jastraby generála Wanga (王兵馬使二角鷹).⁵¹ S pomocou oslavy dvoch majestátnych a očarujúcich vtákov tvorí analógiu k lakomým a žiadostivým úradníkom.

王兵馬使二角鷹 Dva jastraby generála Wanga (19. – 21. verš)

惡鳥飛飛啄金屋, Zlé vtáky lietajú ďalej a zobú zo zlatej strechy,

安得爾輩開其群, ako môžeme dosiahnuť, aby rozptýlili svoje krdle,

驅出六合梟鸞分。 zahnať ich do šiestich svetových smerov, rozlišovať sovu a fénixa?

Druhý cyklus dvoch básní, ktoré o jastraboch napísal, uvádza dlhý, opisný názov. Takýto štýl názvu bol častý v skoršej dobe a za Tangov bol menej často používaný.

見王監兵馬使說近山有白黑二鷹羅者久取 竟未能得王以為毛骨有異他鷹恐臘後春生鶩飛避暖勁翻思秋之甚眇不可見請余賦詩 Veliteľ Wang mi povedal, že v neďalekých horách boli dva jastraby, jeden biely a jeden čierny: mal nastavené siete, ale nedokázal ich chytiť. Wang sa domnieval, že ich perie a postava sú odlišné od ostatných jastrabov, a bál sa, že na jar odletia, aby sa vyhli teplému počasiu. Ich silné krídla túžiace

⁴⁹ Podľa legendy v *Soushen ji* 搜神記 (Záznamy z pátrania po nadprirodzenom) niekto v noci pri prieplave riekou uvidel „posla sivých vôd“. Podľa Owena (2016: vol. 5, s. 45) si posol v tomto verši uvedomuje, že jeho meč sa nevyrovná arabskému meču.

⁵⁰ Tradične sa za hlavnú zložku básne považuje dvojveršie, ale v tejto básni je na konci vložený jeden verš navyše.

⁵¹ Armádny inšpektor Wang z Jianglingu 江陵.

po jeseni sú tak nepatrné, že ich nie je možné vidieť a požiadal ma preto, aby som ich popísal v básňach.(druhá z cyklu dvoch básní)

黑鷹不省人間有， Netušil som, že vo svete smrteľníkov sa nachádzajú tak čierne jastraby,

度海疑從北極來。 prelietajú cez more, zdá sa, že pochádzajú z ďalekého severu.

正翻搏風超紫塞， Napínajú krídla, aby zachytili vietor, prešli za Fialovú hranicu,

立冬幾夜宿陽臺。 na začiatku zimy, koľko nocí strávili na Terasе svetla?⁵²

虞羅自各虛施巧， Každá zo sietí pre vtáky je márne zručne nastavená,

春雁同歸必見猜。 na jar sa určite vrátia s divými husami.

萬里寒空祇一日， Desaťtisíc li studenej oblohy preletia len za jeden deň,

金眸玉爪不凡材。 ich zlaté oči a nefritové pazúry sú neobyčajné.

Armádny inšpektor Wang slúžil Generálovi Wei Boyu z Jianglingu, ktorý do svojich služieb zhromažďoval talentovaných úradníkov. Hung premýšľa o tom, že ak Du Fuovi bolo prostredníctvom Wanga navrhnuté prijať miesto u bohatého a mocného generála, čo by mohlo ľahko ukončiť básnikov boj s chudobou, pomocou básne by Du Fu dokázal vyjadriť aj svoj nezáujem vstúpiť do jeho služieb (Hung 1964: 229).

Nádherné a majestátne jastraby sú predsa len určené na to, aby sa vznášali na vysokej oblohe, nepatrí im byť uviazaní v klietke.

Posledné tri ukážky sú na rozdiel od oslavných príležitostných básní uvedených vyššie, ako žáner *yongwu* spojené s Du Fuovým životom v chyži v Rangxi. Báseň Pozorujem svetlušky (見螢火) je vyjadrením túžby vrátiť sa domov. Du Fu si tu vďaka svetluškám hľadajúcim teplo na jeho šatách počas jesennej noci uvedomuje plynutie času a príchod jesene. Básnik popisuje let svetlušiek, ich hravosť, takže by sa mohlo zdať, že ho na pozadí hviezdnej oblohy rozveselia, no prítomnosť chladu a plynúceho času je príliš silná, takže ani ony ho nedokážu potešiť.

見螢火 Pozorujem svetlušky

巫山秋夜螢火飛， Počas jesennej noci na hore Wu poletujú svetlušky,

簾疏巧入坐人衣。 vletia cez poodhalené záclony a sadnú mi na šaty.

⁵² Hora Wu.

忽驚屋裏琴書冷， Zrazu ma prekvapili, citara a knihy ochladli,
 復亂簷邊星宿稀。 otočia sa a pri odkvape sa pomiešajú s rozptýlenými
 súhvezdiami.
 卻繞井闌添箇箇， potom krúžia okolo zábradlia studne sa pridávajú sa jedna k
 druhej,
 偶經花蕊弄輝輝。 občas preletujú cez okvetné lístky a blikotajú.
 滄江白髮愁看汝， Pri šedej rieke s bielymi vlasmi sa na teba smutne pozerám,
 來歲如今歸未歸。 vrátim sa do roka domov alebo nie?

Nasledujúce dve ukážky stavíme do protikladu – obe sú z vidieckeho prostredia o predmetoch, ktoré sú súčasťou prostého, chudobného života, ale zámer oboch básní sa líši.

縛雞行 Balada o zviazanej sliepke

小奴縛雞向市賣， Mladý otrok uviazal kurča a zamieril ho predat' na trh,
 雞被縛急相喧爭。 kurča bolo pevne zviazané, bojovalo s ním a šiekalo.
 家中厭雞食蟲蟻， Doma sú znechutení z toho, že kura žerie červy,
 不知雞賣還遭烹。 nevedomujúc si, že keď sa predá, bude uvarené.
 蟲雞於人何厚薄， Ako sa môže vyvyšovať človek nad chrobákmi a sliepkami,
 吾叱奴人解其縛。 zakričal som na otroka, aby ju (sliepku) rozviazala.
 雞蟲得失無了時， Hádka kvôli všedným veciam nikdy neskončí,
 注目寒江倚山閣。 upieram pohľad na studenú riekku a opieram sa o horský
 pavilón.

V balade o sliepke nám Du Fu ukazuje súcitiť s úbohým zvierat'om, ktorého dni už boli spočítané. Ukazuje nám to jeho citlivosť, čo sa týka prírody. Nezniesie pohľad na zviazané zviera odsúdené k predaju a zabitíu, radšej sa rozhodne sliepku rozviazať, aj keď asi tuší, že jej smrť tým len oddiaľuje.

V nasledujúcich dvojveršiach síce tiež rozpráva o obyčajnom živote a celkom obyčajnom pokrme, ale sklízne do zmienky o cisárovi a luxuse cisárskeho dvora. Ak sa pozrieme bližšie na baladu o sliepke, Du Fu sa sám nachádza pri horskom pavilóne,

s upretým pohľadom na studenú riekou, a je len otázkou, kam smerujú jeho myšlienky. Je možné, že je stále rozčarovaný od udalosti so zviazanou sliepku, symbol rieky však tradične zrkadlí smútok za domovom a môžeme len polemizovať, či v balade vyjadruje túžbu po domove. V básni o polievke je to však trochu zreteľnejšie. V celkom desiatich dvojveršiach popisuje prípravu polievky ako delikatesy, ktorá je tak lahodná, že by ju rád zanesol do paláca.

槐葉冷淘 Studená rezancová polievka s listami salvínie⁵³

(5. dvojv)

經齒冷於雪, V ústach je chladnejšia než sneh,
勸人投比珠。 vyzývam ostatných a ponúkam ich ako perly.

(9.10. dvojv.)

萬里露寒殿, Tisíce kilometrov odtiaľto v chráme Zimnej rosy
開冰清玉壺。 ľad v čírej nefritovej kanvici.
君王納涼晚, Keď si kráľ užíva večerný chlad,
此味亦時須。 je táto chuť tiež niekedy potrebná.

10 Obrazy prírody v básňach zaznamenávajúcích historické udalosti

Du Fu ako básnik – historik, ako je často nazývaný, píše v Kuizhou aj básne týkajúce sa zapisovania skutočných udalostí, ďalej spomína rôzne historických udalosti alebo postavy ako symboly či obrazy na vyjadrenie súčasnej situácie, stavu, charakteru či už štátu, seba samého alebo niekoho iného. V tejto kapitole sa zameriame na takéto básne a na význam prírody v nich. Príroda v týchto básňach má úplne inú funkciu než v predchádzajúcich básňach. Nasledujúcu baladu uvádza prírodné dvojveršie, ktoré už na prvý pohľad takpovediac neveští nič dobré. Fúkal prudký vietor a dokonca pri rieke zmizol strom – takéto takpovediac ohromenie a poškodenie prírodnej scenérie veľkým vetrom, pravdepodobne víchricou, predpovedá zvyšok balady. Ak sa v básňach vyskytujú prirovnania, väčšinou bývajú v rovnakom verši ako porovnávaný objekt, no Du Fu predkladá ničivý vietor do úvodného verša a nielen tým navodzuje atmosféru, ale nám aj zároveň napovedá, čo sa stane ďalej. V druhom dvojverší sa v balade objavujú cisárske

⁵³ Salvínia plávajúca (*Salvinia natans*).

vojská a rovnako ako vietor pustošia krajinu. Tento príklad je dôležitý na vyjadrenie ďalšej úlohy prírody, ktorú Du Fu vo svojich básňach uvádza. Doteraz používal prírodu na vyjadrenie svojich pocitov, tentokrát však v prvých štyroch veršoch nezanecháva svoje myšlienky. Sám sa ale stavia do neurčitej pozície v básni, pretože zmieňuje svoju chyžu.

V poslednom trojverší sa básnik ako postava objavuje zreteľnejšie, pretože zachytáva svoje vlastné myšlienky, pocity, konkrétne obavy nad krutosťou zimy a znova a znova sa zamýšľa nad kolobehom ročných období a pomínutelnosťou života. Bez zmienky cisárskych vojsk by balada nedosiahla takej významovej hodnoty, ako dosahuje teraz, pretože Du Fu sa okrem krutej zimy zamýšľa aj nad krutosťou vojny a spája ich do jedného. Môžeme si to všimnúť v štvrtom verši, kde nie je isté, či sa vyjadruje k predchádzajúcemu veršu o vojskách alebo nasledujúcemu veršu o ročnom období. V oboch prípadoch sa činiteľ deja presúva na juh.

後苦寒行二首 Balady o trpkej zime: (druhá báseň cyklu)

晚來江門失大木, Večer pri rieke zmizol veľký strom,
猛風中夜吹白屋。 do prostej chatky uprostred noci fúkal prudký vietor.
天兵斷斬青海戎, Cisárske vojská porazili armádu z Qinghai,
殺氣南行動坤軸, vražedná atmosféra prešla na juh a pohla osou Zeme,
不爾苦寒何太酷。 ako môže byť treskúca zima taká krutá?
巴東之峽生凌漸, V Badongských roklinách sa objavujú ľadovce,
彼蒼迴斡人得知。 dokáže človek porozumieť otáčaniu modrého neba?

V kapitole o negatívnom vnímaní prírody sme už zmienili cyklus Opäť ustaraný (12 básní) (復愁十二首). Vrátime sa k tretej básni cyklu, kde Du Fu premýšľa nad svojim domovom. Tentokrát sa snaží zdôrazniť vojnovú situáciu viac, než svoj smútok za domovom. V tejto básni je stručný, priamy, okrem jediného prírodného motívu jeho záhrady (*yuan* 園), čím vyjadruje smútok za domovom.

III

萬國尚防寇, Tisíce štátov, ktoré stále odrážajú lúpežníkov,
故園今若何。 aká je teraz moja stará záhrada?

昔歸相識少， Keď som sa vrátil minule, zostalo málo tých, ktorých som poznal,⁵⁴
早已戰場多。 už dávno predtým to často bolo bojisko.

Kapitolu zakončíme analýzou básne oslavujúcej zatknutie mužov zodpovedných za smrť mnohých nevinných ľudí počas povstania. Básnikovi sa podarilo zachytiť moment úplne protikladný vojnovému chaosu. Príroda v harmónii (konkrétne nebesia – hviezdy, vietor, oblaky) vyjadruje nielen spravodlivosť, ktorá v krajine zavládla, ale aj radosť básnika samotného.

承聞河北諸道節度入朝歡喜口號絕句 十二首 Keď som počul, že vojenský komisári všetkých obvodov Hebei sa dostali pred súd, potešil som sa a napísal som dvanásť oslavných štvorverší. (deviata báseň cyklu)

東逾遼水北滹沱， Na východ od rieky Liao, na sever od rieky Hutuo,
星象風雲喜共和。 potešený z hviezdnych znamení, vetra a oblakov, všetko je v harmónii.

紫氣關臨天地闊， Fialový oblak plynu⁵⁵ zostupuje nad rozľahlé Nebo a Zem,
黃金臺貯俊賢多。 a Zlatá terasa prichýli mnoho znamenitých a cnostných mužov.⁵⁶

⁵⁴ *xiangshi* 相識 môže znamenať „poznať“ ale aj „rozpoznať“. Owen (2016: vol. 5, s. 241) prekladá tento verš ako „Keď som sa vrátil naposledy, bolo málo tých, ktorých som spoznal.“, čo sa počas vojny stáva často, ale na základe nasledujúceho verša súdime, že básnik sa snaží vyjadriť úpadok a stratené životy vo vojnových výpadoch.

⁵⁵ Priaznivé znamenie.

⁵⁶ Zlatá terasa dynastie Yan. Počas dynastie Tang to bolo miesto považované za povstaleckú provinciu. Odkazuje pravdepodobne k povstaleckému severovýchodu, ktorý bol podriadený trónu v Chang'ane (Owen 2016: vol. 5, s. 105).

11 Záver

杖策可入舟， Opierajúc sa o svoju palicu môžem nastúpiť na loďku,
送此齒髮暮。 a vypraviť na cestu tohto bielovlasého starca za súmraku jeho
života.

(báseň Dážď (雨) – posledné dvojveršie)

Posledná ukážka práce završuje Du Fuov pobyt v Rangxi. Po toľkých básňach, v ktorých sa trápil životom ďaleko od domova si konečne sadá do člnu a vypravuje sa na cestu domov. Vieme, že domov sa Du Fu nikdy nedostal a z tohto dvojveršia sa zdá, akoby to on sám už v tom čase predvídal.

Keď Du Fu opustil Chengdu, jeho život sa veľmi zmenil. Po dlhoročných skúsenostiach v podstate stratil dôveru v politiku a jeho ideál „dokonalej krajiny“ či „dokonalého úradníka“ bol pochopiteľne úplne rozbitý.

Do hlčky zaznamenal svoje životné skúsenosti, emócie a zážitky, pričom dodával básňam nádych blížiacej sa smrti. Jeho láska k prírode mu pomohla zmierniť zármutok zo stavu zeme a spoločnosti, a vytvoriť jedinečný štýl básní z Kuizhou plných energických ale aj pokojných javov, premenlivých nálad a užívania si prírody a jej darov. Poézia, ktorú napísal počas svojho pobytu v Rangxi sa líši od predchádzajúcich období, niektoré básne pôsobia vyrovnanjšie, pokojnejšie, no súčasne je v nich všadeprítomná túžba po domove.

Príroda v Du Fuových básňach slúži sama o sebe ako estetický objekt, ale jej najčastejšou funkciou je, že je metaforou ľudským vlastnostiam, pocitom, ekonomickej situácii, atď. Príroda pomáha rozvíjať básnikovu osobnosť a poskytuje mu únik od pravidiel. Tak tomu je aj v Du Fuových básňach z Rangxi.

Du Fu zdá sa našiel svoj pokoj vo svojom farmárskom živote. Čím bol jeho život praktickejší, tým menej sa mohol zaťažovať úradnými či spoločenskými problémami.

V básňach z Rangxi sa sebaľútosť nevyskytuje do takej miery, ako sa vyskytuje napr. v poézii z Chengdu. Básnik sa často zdá byť zmierený so svojím osudom, chorobami, starobou – ale súcitiť s obyčajnými ľuďmi, túži po ukončení nepokojov a po návrate domov, s čím súvisí aj pustovnícky motív. Motív šťastného pustovníka je v Rangxi narozdiel od obdobia stráveného v Chengdu takmer neprítomný – v množstve básní – aj v takých, ktoré

symbolizujú príchod jari, znovuzrodenie a šťastie, cíti melanchóliu a bytostnú túžbu po domove.

Du Fu je majster jazyka a prepojenia jazyka s emóciami. S pomocou jedinečných spojení a prírodných motívov, je okrem zdelenia svojich ako negatívnych, tak pozitívnych pocitov, schopný preniesť čitateľa do deja a vyvolať v ňom súcitiť či empatiu. V tejto práci sme sa zamerali na použitie prírody v jeho básňach. Samotné prírodné obrazy odohrávajú v Du Fuových básňach významnú rolu. Už keď sa pozrieme na začiatok dlhších či kratších básní, kde pomocou prírody môže uvádzať do deja, v niekoľkých krátkych dvojveršiach a s pomocou pár prírodných obrazov dokáže čitateľ predpovedať náladu zvyšku básne. Príroda neslúži len na dotvorenie atmosféry, alebo iba na vyjadrenie pocitov, ale aj na vyjadrenie ľudských kvalít, diania v spoločnosti alebo kvalít predmetov. Zároveň môže byť v básni popísaná ako sila, ktorá má vplyv na ľudský život, no aj ako miesto, kde básnik nachádza útočisko a konkrétne v Rangxi pri práci dočasne zabúda na svoje starosti a sústreďuje sa len na svoju záhradu alebo ovocný sad.

Je pravda, že Du Fu počas svojho pobytu v Rangxi písal básne prevažne s negatívnym podtónom, na rozdiel od básní z obdobia z Chengdu, kde je možné uvažovať o ich idylickosti. Scenéria a krajina slúžia ako odraz jeho osamelosti, túžby vrátiť sa domov, ale aj ako odraz nádeje, ktorú cítil pri príchode do doškovej chyže v Rangxi. No nie len to. Na vypočítanie všetkých emócií vyjadrených pomocou prírodných obrazov v jeho básňach by sa stačilo pozrieť na slovník a vybrať slová, ktoré vyjadrujú akúkoľvek emóciu. Du Fu v prírode cíti strach z ukrutných tigrov, no na druhej strane uvažuje o odchode do kláštora v horách. Cíti bolesť a súcitiť pri pohľade na zranených vtákov alebo na zviazanú hydinu, ale pri pohľade na poletujúce vtáky vyvoláva súcitiť čitateľa on sám.

Autori tangskej prírodnej lyriky dokážu s prírodou narábať ladne, ako so štetcom na plátne. Dokážu do nej premietnuť krásu aj nešťastie života, či rôzne filozofické myšlienky a svoje úvahy. Du Fu je okrem toho s pomocou prírody schopný projektovať svoje subjektívne pocity do čitateľa, keďže príroda je každému tak blízka, a tým si získať jeho súcitiť, pochopenie a úctu. Na základe porovnania s tradičným prístupom autorov prírodnej lyriky zisťujeme, že aj Du Fu pracuje so zavedenými konvenciami (často sa na ne díva z iného uhla pohľadu, prideliť im nový význam, voľne ich prepája so subjektívnou symbolikou za účelom evokovania emócií). Na základe analýzy básní dochádzame k záveru, že Du Fu používa v svojich básňach rovnaké výstavbové prvky z hľadiska vývoja prírodnej lyriky (striedanie perspektívy pri popise konkrétnej krajiny v konkrétnom čase, implikácia plynutia a pominuteľnosti času, pozorovania doplnené subjektívnymi pocitmi),

ako tzv. autori prírodnej lyriky. Du Fu však na rozdiel od niektorých autorov netuži po nasledovaní prirodzeného rádu, o čom svedčí jeho nenaplnená túžba ukončiť pustovnícky život a vrátiť sa domov a súčasne častý konflikt medzi sebou samým a prírodou, ktorý mu pripomína plynúci čas a pokročilý vek.

Du Fuova lyrika naplňa staroveký ideál literárneho diela (prepojenie dvojice *jing* 景 a *qing* 情) a je zameraná na prepojenie prírody s človekom. Na analýze básní sme si dokázali, že básnik nielen vyjadruje svoju reakciu pri pohľade na krajinu, ale aj naopak, s pomocou prírodných motívov vyjadruje svoje pocity a úvahy, ktoré sa nemusia nutne týkať krajiny, ktorú má pred očami. Prírodné motívy prepĺňa symbolickými významami a s pomocou vonkajšej podoby prírody alebo drobných detailov vzbudzuje úžas. Zároveň môžu byť tieto motívy „pozadím“ pre uvedomenie si pomínutelnosti života, vyjadrenie záujmu o obyčajných ľudí a jeho schopnosti sympatie k nim. Na druhej strane však v niekoľkých básňach z Ranxi vyjadruje svoje nadšenie a takmer idylický život týkajúci sa jeho ovocného sadu alebo interakcie s miestnymi roľníkmi.

Básnik sa zameriava na to, čo skutočne vidí, a prostredníctvom prírodných motívov vyjadruje svoj zámer. Či už je to politický, sociálny protest alebo vyjadrenie individuálnej reakcie na skazenosť úradníkov, ale aj obdiv k niektorým ľuďom. V tomto smere zisťujeme, že v príležitostných básňach a básňach žánru *yongwu* dominujú pozitívne konotácie, avšak vyskytujú sa tu aj prírodné motívy, ktoré situujú básnika do básne a zdôrazňujú jeho túžbu vrátiť sa domov a chátrajúce zdravie (azda v kontraste s váženými ľuďmi). V básňach zaznamenávajúcich historické udalosti tiež používa prírodné prvky, ale tu konštatujeme, že ich využíva skôr na vyjadrenie dopadu, aký má konkrétna udalosť na spoločnosť, než na vyjadrenie subjektívnych emócií.

Po analýze básní je na mieste skonštatovať, že prevažná miera negatívnych obrazov je pravdepodobne spôsobená Du Fuovým pokročilým vekom, chátrajúcim zdravím a z veľkej miery aj jeho odlúčením od domova. Du Fu sa v Ranxi necíti ako doma, čo je možno spojené ako jeho vtedajším sociálnym postavením, tak myšlienkami o zlyhaní vo svojom životnom poslaní. Pravda, o svojej zo začiatku nádejnej kariére a neskôr postupnej degradácii na prostého roľníka sa nevyjadruje priamo, ale motív „nespokojného pustovníka“ sa v básňach objavuje príliš často na to, aby si čitateľ neuvedomil, že Du Fuovi nechýba len jeho domov ako miesto a domov jeho predkov, ale aj ako miesto, kde prežil najprepychovejšie a najbezstarostnejšie obdobie svojho života, ktoré je pre bielovlasého muža nenávratne preč.

Du Fu však netušil, že aj keď sa nestal vysokopostaveným úradníkom na cisárskom dvore, stal sa básnikom. Básnikom, ktorý sa nebál vyjadriť svoje emócie v básňach, básnikom, ktorý sa sústredil na vyjadrenie neprávostí ľudského života, básnikom ľudu.

12 Zoznam použitej literatúry

Pramene

Xiao Difei 萧涤非, ed. et al. *Du Fu quanji jiaozhu* 杜甫全集校注. Beijing: Renmin wenxue chubanshe, 2014.

Literatúra

Berkowitz, Alan J. *Patterns of disengagement: the practice and portrayal of reclusion in early medieval China*. Stanford: Stanford University Press, 2000.

Eoyang, Eugene. „The Solitary Boat: Images of Self in Chinese Nature Poetry.” *The Journal of Asian Studies*, vol. 32, no. 4, 1973, s. 593–621. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2052812.

Fairbank, John King. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

Field, Stephen. „Ruralism in Chinese Poetry: Some Versions of Chinese Pastoral.” *Comparative Literature Studies*, vol. 28, no. 1, 1991, s. 1–35. Dostupné z: www.jstor.org/stable/40247193.

Frodsham, J. D. „Landscape Poetry in China and Europe.“ *Comparative Literature* 19, no. 3, 1967, s. 193-215. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1770207>.

Frodsham, J. D. „The Origins of Chinese Nature Poetry“ . *Asia Major* VIII/1 (1960), s. 68-104

Hightower, James Robert. „The Fu of T'ao Ch'ien“ . *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Jun., 1954, Vol. 17, No. 1/2 (Jun., 1954), s. 169-230. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2718131>.

Hightower, James Robert. *The Poetry of T'ao Ch'ien*. Oxford: Clarendon Press, 1970.

Hsieh, Daniel. "Du Fu's "Gazing at the Mountain". *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews (CLEAR)* 16 (1994), s. 1-18. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/495304>.

Hsieh, Daniel. „Wang Wei, "The Nine Songs," and the Structure of the "Wang River Collection". *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews (CLEAR)* 35 (2013), s. 1-30. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43490161>.

Hung, William. *Tu Fu: China's Greatest Poet*. Cambridge: Harvard University Press, 1964.

Chou Shan, Eva. *Reconsidering Tu Fu: literary greatness and cultural context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1995.

Kim, Ha Poong. *Oh, Let Me Return! : Nature's Poets: Chinese Poetry of Two Millennia*. Brighton: Sussex Academic Press, 2017. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=nlebk&AN=1510844&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

Kwong, Charles. „The Rural World of Chinese "Farmstead Poetry" (Tianyuan Shi): How Far Is It Pastoral?“. *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews* (CLEAR) 15, 1993. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/495373>.

Li Junjin 李君鉴. „Du Fu de xingfu shenghuo zai Kuizhou 杜甫的幸福生活在夔州“ . *Zhongguo Sanxia* 中国三峡 09, 2018. Dostupné z: <https://kknews.cc/culture/q6nag5o.html>.

Lin, Wen-yüeh. *Devět zastavení s čínskou básní*. Praha: DharmaGaia, 1999.

Lomová, Olga. „True Sight Truly Written: Nature Poems by Tu Fu“. *Acta Universitatis Carolinae, Philologica I – 2001, Orientalia Pragensia XIV*, s. 105–124.

Lomová, Olga. „Výhled do dálky s jeřábem a vranami: Du Fuova symbolická reprezentace krajiny“. *Studia Orientalia Slovaca VI*, 2007, s. 151–160.

Lomová, Olga. *Čítanka tangské poezie*. Praha: Karolinum, 1995.

Lomová, Olga. *Poselství krajiny: obraz přírody v díle tchangského básníka Wang Weje*. Praha: DharmaGaia, 1999.

Lomová, Olga. *Příroda v čínské poesii – kontinuita v diskontinuitě. Proměny a setkání: studie z dálněvýchodní kultury*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, s. 42-65, 2017.

Lomová, Olga; Słupski, Zbigniew. *Úvod do dějin čínského písemnictví. Díl I. – Dynastie Shang až období Válčících států*. Praha: Karolinum, 2006.

Lomová, Olga; Słupski, Zbigniew. *Úvod do dějin čínského písemnictví. Díl II. – Dynastie Qin a Han*. Praha: Karolinum, 2009.

Nienhauser, William H. *The Indiana companion to traditional Chinese literature*. Bloomington: Indianapolis : Indiana University Press, 1998.

Owen, Stephen. *The Great Age of Chinese Poetry: The High T'ang*. New Haven, CT: Yale University Press, 1981.

Owen, Stephen a Kroll, Paul. *The Poetry of Du Fu*. Boston: De Gruyter, Open, 2016.

Strmeň, Karol. *Stokvetá rieka*. Bratislava: Petrus, 2008.

Tkáčová, Marína. *Du Fu - Básne z Doškovej Chyže*. Praha, 2013. Bakalárska práca. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav Dálného východu. Vedúca práce prof. PhDr. Olga Lomová, CSc.

Varsano, Paula M. „The Invisible Landscape of Wei Yingwu (737-792)“. *Harvard Journal of Asiatic Studies*. 54(2), 1994. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2719435?origin=crossref>.

Wang Wej, Paj Siang-šan, Meng Chao-žan. *Trojzvuk* (preložila Marta Ryšavá). Praha: Melantrich, 1987.

Watson, Burton. *Chinese Lyricism: Shih Poetry from the Second to the Twelfth Century*. New York & London: Columbia University Press, 1971.

Yang, Michael V. „Man and Nature: a Study of Du Fu's Poetry“. *Monumenta Serica* 50 2002. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40727502>.

Yu-kung, Kao and Tsu-lin, Mei. „Tu Fu's 'Autumn Meditations': An Exercise in Linguistic Criticism“. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 28, s. 44–80. (1968) Dostupné z: www.jstor.org/stable/2718594.

Príloha – register básní citovaných v analytickej časti

(Básne sú zoradené podľa poradia, v akom sú citované v práci. Za titulom je najprv uvedené číslo strany, kde sa báseň nachádza v tejto práci. V zátvorke je potom uvedený odkaz na Xiao Difeiovu 萧涤非 edíciu *Du Fu quanji jiaozhu* 杜甫全集校注 z roku 2014. Prvá číslica značí kapitolu *quan*, druhá číslo strany. Pracujeme s dielmi 7 až 9. Kapitola 14 sa nachádza v 7. diele, kapitoly 15 a 16 v 8. diele a kapitoly 17 a 18 v 9. diele.)

向夕 K večeru s. 11 (17/5230)

晨雨 Ranný dážď s. 18 (15/4416)

晴二首 Vyjasnenie po daždi – cyklus dvoch básní s. 19 (15/4404)

搖落 Listy sa kolíšu a padajú s. 21 (14/3921)

登高 Stúpam do výšky s. 24 (17/5092)

愁 Melanchólia s. 26 (15/4387)

暮春題灋西新賃草屋五首 Neskorá jar – o novo prenajatej doškovej chyži v Rangxi (Prvá z cyklu piatich básní) s. 27 (15/4446)

溪上 Na potoku s. 27 (16/4698)

豎子至 Prišiel sluha s. 28 (16/4536)

寄杜位 Posielam Du Weiovi s. 28–29 (17/5243)

耳聾 Hluchnem s. 30 (17/5140)

秋峽 Jesenné rokliny s. 31 (17/5153)

復愁十二首 Opäť ustaraný – cyklus 12 básní (prvá báseň cyklu) s. 31–32 (17/5063)

前苦寒行二首 Balady o trpkej zime: (prvá báseň cyklu) s. 32–33 (18/5360)

小至 Malý slnovrat s. 33 (18/5328)

秋清 Jesenná čistota s. 34 (17/5155)

暮春題灋西新賃草屋五首 Neskorá jar – o novo prenajatej doškovej chyži v Rangxi (tretia báseň cyklu) s. 35 (15/4452)

江梅 Riečna slivka s. 36 (15/4367)

謁真諦寺禪師 Návšteva mnícha z chrámu Zhendi (Chrámu pravej Podstaty) s. 36 (17/5257)

柴門 Prútené vrátka s. 37 (16/4566)

園 Záhrada s. 38 (16/4540)

園人送瓜 Záhradník posielal melóny s. 39 (16/4551)

孟氏 Rodina Mengových s. 40 (16/4776)

暇日小園散病將種秋菜督勤耕牛兼書觸目 Deň voľna v mojej malej záhrade, choroba poľavila, chystám sa sadiť jesennú zeleninu, dohliadam na volský pluh a píšem o tom, čo mi padne do oka s. 41–42 (16/4673)

江雨有懷鄭典設 Pri daždi na rieke myslím na dianshe Zhenga s. 42–43 (15/4462)

阻雨不得歸灤西柑林 Kvôli dažďu sa nemôžem vrátiť do pomarančového sadu v Rangxi s. 43–44 (16/4653)

甘林 Pomarančový sad s. 45 (16/4667)

喜觀即到復題短篇二首 Šťastný, že Guan zanedlho dorazí, píšem ďalšie dve krátke básne s. 47–48 (15/4477)

奉酬薛十二丈判官見贈 S úctou odpovedám na báseň, ktorú mi daroval administratívny asistent Xue (12) s. 48 (16/4786)

覽柏中丞兼子姪數人除官制詞因述父子兄弟四美載歌絲綸 Po prečítaní ediktu, ktorý udeľuje úrad najvyššiemu cenzorovi Bo a jeho synovi a synovcom, uvádzam správu o výnimočnosti rodiny Bo v piesni o navíjaní hodvábu s. 49 (15/4291)

寄劉峽州伯華使君四十韻 Poslané Liu Bohuovi, prefektovi zo Xiazhou: Štyridsať dvojverší s. 49 (16/4892)

荊南兵馬使太常卿趙公大食刀歌 Pieseň o arabskom meči lorda Zhaa z Jingnanu, komorníka pre slávnostné ceremoniály s. 50–51 (15/4318)

王兵馬使二角鷹 Dva jastraby generála Wanga s. 51 (15/4328)

見王監兵馬使說近山有白黑二鷹羅者久取 竟未能得王以為毛骨有異他鷹恐臘後春生 鶯飛避暖勁翻思秋之甚眇不可見請余賦詩 Veliteľ Wang mi povedal, že v neďalekých horách boli dva jastraby, jeden biely a jeden čierny: mal nastavené siete, ale nedokázal ich chytiť. Wang sa domnieval, že ich perie a postava sú odlišné od ostatných jastrabov, a bál sa, že na jar odletia, aby sa vyhli teplému počasiu. Ich silné krídla túžiace po jeseni sú tak nepatrné, že ich nie je možné vidieť a požiadal ma preto, aby som ich popísal v básňach. (druhá z cyklu dvoch básní) s. 52 (15/4337)

見螢火 Pozorujem svetlušky s. 53 (16/4692)

縛雞行 Balada o zviazanej sliepke s. 53 (15/4350)

槐葉冷淘 Studená rezancová polievka s listami salvínie s. 54 (16/4573)

後苦寒行二首 Balady o trpkej zime: (druhá báseň cyklu) s. 55 (18/5360)

復愁十二首 Opäť ustaraný – cyklus 12 básní (tretia báseň cyklu) s. 56 (17/5065)

承聞河北諸道節度入朝歡喜口號絕句 十二首 Keď som počul, že vojenský komisári všetkých obvodov Hebei sa dostali pred súd, potešil som sa a napísal som dvanásť oslavných štvorverší. (deviata báseň cyklu) s. 56 (15/4507)

雨 Dážď s. 57 (16/4679)